

Дмитрий Медведевым осэшхо къыфишIыгъ

Урысыем и Президентэу Дмитрий Медведевым Къыблэ, Темуыр-Кавказ федеральнэ шъолъырхэм яжурналистхэм адыригъэ зэлукIэгъум мы регионхэмкIэ туризмэм ихэ-хьоныгъэ мэхъанэшхо зэригъэ щыхигъэунэ-фыкIыгъ. Къэралыгъом ипашэ къызэригъа-гъэмкIэ, Темуыр Кавказым щагъэпсышт кла-стерым амал къытышт IофшIэпIэ чIыпIэ мин 200-м ехъу зэхъанымкIэ.

Джащ фэдэу Дмитрий Медведевым жур-налистхэм адыригъэ зэдэгущыIэгъум турист кластерым хэхьэрэ Адыгэ Республикэм ипроект мэхъанэшхо зэригъэ къыщыгъагъ. Те-муыр Кавказым итурист амалхэм IэкIыб къэ-ралыгъохэм яинвесторхэм аналэ къатыра-дзэным джэнджэш зэрэфырымIэжыыр Президентым хигъэунэфыкIыгъ.

— Лэгъо-Накъэ фэгъэхьыгъэ проектыр анахъ проект дэгъухэм ащышхо сэлъыгъ, ау хэти ыгу хэзгъэкIынуу сыфаеп, адрэ проектхэри дэгъу дэдэх. Тиинвесторхэр щынэгъончъагъэм ыкIи инфраструктурэм япхыгъэ Iофыгъохэм къызэтыралэ-жэнхэм сэ сытешыныхъштыгъ. Ау ахэм дэгъоу къагъурIо Кавказым турист ама-лышхоу иIэхэр зыфэдэхэр ыкIи тэ зы-къытфагъазэ, — хигъэунэфыкIыгъ Дмит-рий Медведевым.

Мы лъэныкъомкIэ Францием нахьыбэу зэ-зэгъыныгъэ зэрэдашыгъэр, ау нэмыкI инвес-торхэми гъусэныгъэ адыригъэным Урысыер зэрэфэхъазырыр зэхэсыгъом къыщауагъ.

Адыгем ипроектэу Лэгъо-Накъэ епхыгъэр урысые турист бизнесым илгъагъэу зэрэ-хъуштым ищыхэ зэрэтелъыр къэралыгъом ипашэ къыгуагъ. Ау Дмитрий Медведевым зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, Кавказым щы-псэухэрэм фэло-фашIэм игъэцэкIэн фэгъэзэ-гъэ лъэныкъом фыщытыкIэу фырягъэр зэбла-хъун фае. Урысыем и Президент къызэригъа-гъэмкIэ, дунаим иIофшIэпIэ чIыпIэхэм ящэ-нитIур — фэло-фашIэхэм ягъэцэкIэн, язы-щанэр промышленностьыр мэкъу-мэщым-рэ япхыгъ.

Адыгэ Республикэм
и Лышхъхъэ ипресс-къулыкъу

Инвесторхэм аIукIагъ

Тыгъуасэ АР-м и Лышхъхъэу Тхьа-кIушынэ Аслъан «Юг-Инвестбанк» зыфиIорэм икьутамэу Мыекъуапэ щы-Iэм ипашэу Джарымэкъо Инвербый, Казахстан икомпаниеу «KazRenТек» зыфиIорэм илIыкIоу Руслан Хизма-тулиным, нэмыц компаниехэу «CENT-RO — Environmental GmbH», «WRW Service GmbH» зыфиIохэрэм ялIы-кIохэу Вальтер Финдайзенрэ Кнаус Вольдемаррэ зэлукIэгъу адыригъагъ. Мыхэм хэкIым изэхэдзын, игъэкIодын ыкIи переработкэ шIыгъэным дэлэ-жъэшт заводэу Адыгем щагъэуцу-штым инвестициехэр къыхалхъанхэ гухэлъ яI. ЗэлукIэгъум хэлэжъагъэх АР-м экономикэ хэхьоныгъэхэмкIэ ыкIи сатыумкIэ иминистрэу Лыхэсэ Махъмудрэ Мыекъопэ къэлэ адми-нистрацием ипашэу Михаил Черни-ченкэмрэ.

ТхьаIушынэ Аслъан мы проектыр республикэм щыпхырышчыгъэным мэ-хъэнэ ин зэригъэр, бэшIагъэу ащ фэдэ предприятие шагъэуцуным ыуж зэрит-хэр къыгуагъ, нахьыпэкIэ къеблэгъа-гъэу, зызгъэбылгыжыгъэ инвесторхэм афэдэ мыхъунхэм зэрэщыгъыгъэхэрэ къыкIыгъэхъыгъ.

— Адыгем псэумкIи инвестициеу сомэ миллиард 54-м ехъу къыхалхъэ-гъах, — къыгуагъ ащ. — Республикэр инвесторхэмкIэ хьопсагъоу щыт, сыда-пIомэ Кавказым хэхъэ нахъ мышIэми, мамырныгъэ илI. Тэри инвесторхэм пэ-рыохъу тафэхъурэп, сыдигъокIи яIоф-хэр нахъ афэдгъэпсынIэнхэм тыпылI. Ащ фэдэу шъори Iоф къыжъудэтшIэ-ным тыфэхъазыр.

Руслан Хизматулиным къызэри-гъагъэмкIэ, заводыр зышагъэуцушт чIыпIэу мы уахътэм хэкIыр зыщы-

ратэкъурэм шыIагъэх, переработкэ пшIын плъэкIынуу хэлъыр зэрагъэ-лгъэгъугъ, фэдэу къыхэкIыштым, Iо-фэу къыпкIыштым атегушыIагъэх ыкIи яIофшIэн рагъэжъэным фэхъа-зырых. Ар къыушыхъатыгъ нэмыц компанием илIыкIоу Вальтер Фин-дайзени. Ащ зэрэшигъэгъозагъэхэм-кIэ, хэкIэу зыхэплгъагъэхэм ипроцент 90-р переработкэ пшIын плъэкIышт. Мыщ фэдэ предприятиехэр Европэм ичIыпIэ зэфэшхъафхэм ащагъэуцу-гъэхэш, Iофым хэлъ псэуми ащы-гъуазэх.

Инвесторхэм къызэрагъагъэмкIэ, лъэныкъуитIур зэгурыIомэ, къыхъашт илгъэсым игъэтхэпэ мазэ заводым ишIын рагъэжъэшт, илгъэскIэ аухын гухэлъ яI.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

Адыгэ Республикэм и Лышхъхъэ иунашъу

Рэзэныгъэ тхылъ ятыгъэным ехьылагъ

Илгъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыряIэу Iоф зэрашIэрэм ыкIи Пшызэ шъолъыр энергетикэмрэ электрификациемрэкIэ изэлухы-гъэ акционер обществэу «Краснодар электрическэ сетхэр» зы-фиIорэм икьутамэ зызэхашагъэр илгъэс 90-рэ зэрэхъурэм ехъу-лIэу рэзэныгъэ тхылъ ятыгъэнэу:

1) **Будагов Саввэ Николай ыкъом** — Пшызэ шъолъыр энер-гетикэмрэ электрификациемрэкIэ изэлухыгъэ акционер общест-вэу «Краснодар электрическэ сетхэр» зыфиIорэм икьутамэ административнэ-хъызмэт фэло-фашIэхэм язэшIохынкIэ игъэло-рышIапIэ механизациемкIэ ыкIи транспортмкIэ икьулыкъу ипашэ;

2) **Метеревский Николай Николай ыкъом** — Пшызэ шъо-лъыр энергетикэмрэ электрификациемрэкIэ изэлухыгъэ акцио-нер обществэу «Краснодар электрическэ сетхэр» зыфиIорэм икьутамэу Тэхъутэмыкъое районым щыIэм и Шапсыгъэ участ-кэ электромонтер;

3) **Хъадыпэшхо Адам Исмахылэ ыкъом** — Пшызэ шъо-лъыр энергетикэмрэ электрификациемрэкIэ изэлухыгъэ акционер обществэу «Краснодар электрическэ сетхэр» зыфиIорэм икьута-мэу Тэхъутэмыкъое районым щыIэм и Инэм участкэ имастер.

Адыгэ Республикэм и Лышхъхъэу ТХЪАКIУШЫНЭ Аслъан къ. Мыекъуапэ, шэкIогъум и 17, 2011-рэ ильэс N 199

Адыгэ Республикэм и Лышхъхъэ иунашъу

Рэзэныгъэ тхылъ ятыгъэным ехьылагъ

Илгъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыряIэу Iоф зэрашIэрэм, мылIку-экономикэ пшгъ-рылхэм язэшIохын ялахъ зэрэхашIыхъэрэм ыкIи Федеральнэ казначействэм Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэIорышIапIэ зызэхаша-гъэм и Мафэ ехъулIэу рэзэныгъэ тхылъ яты-гъэнэу:

1) **КIэныбэ Руслъан Шыхъамызэ ыкъом** — Федеральнэ казначействэм Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэIорышIапIэ ипашэ;

2) **Шэуджэн Нурет Хъасамбый ыпхъум** — Федеральнэ казначействэм Адыгэ Рес-публикэмкIэ и ГъэIорышIапIэ бюджетхэм япхыгъэ фэло-фашIэхэм ягъэцэкIэнкIэ иот-дел ипашэ.

Адыгэ Республикэм и Лышхъхъэу ТХЪАКIУШЫНЭ Аслъан къ. Мыекъуапэ, шэкIогъум и 17, 2011-рэ ильэс N 200

Шапхъэхэм адиштэу зэхэщэгъэнхэм пач

Шэклогум и 21-м Мыекхуапэ иурамэу Лениным тет унэу зиномер 13-м члэт къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмкIэ исистемэ икъэралыгъо аттестационнэ къулыкху» зыфиорэм Адыгэ Республикэм ихэдзаклохэм зэпхыныгъэхэр адзэщыщт общественнэ пунктэу «Линие плъырыр» къыщызэуахыгъ.

Адыгэ Республикэм хэ-дзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие итхьаматэ игуадзэу Фанюс Казыхановым ипэублэ псалгъэ къызэрэщыуагъэмкIэ, шъхьафит хэдзынхэм я Урысые фондрэ АР-м и Общественнэ палатэрэ ялэпылэгъу ишъуагъэ-кIэ республикэм ихэдзаклохэм яобшественнэ пунктэу къызэуахыгъэр УФ-м ичлэ-плэ зэфэшхьафхэм ащылэ

хэдзаклохэм зэпхыныгъэ ады-рялэным фэлорышлэщт.

— ХэдзынхэмкIэ цыфхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэ-гъэнхэм ыкIи хэдзынхэр шапхъэхэм адиштэу зэхэщэгъэнхэм мы шыкIэр фэлэ-жэщт. Иофтхьабзэм цыфхэмкIи мэхъанэшхо иI. Сыда плэмэ шъыпкъагъэ хэлъу хэдзынхэр зэхэщэгъэнхэм-кIэ ащ амалышлэхэр къетых,

—къыуагъ Фанюс Казыхановым.

УФ-м и Къэралыгъо Думэ идепутатхэм яхэдзынхэм ада-клоу муниципальнэ мэхъанэ зилэ хэдзынхэри республикэм щыклоштых. Непэрэ мафэм ехъулэу хэдзын бюллетень-хэр агъэхъазырыгъахэх ыкIи ахэр чыплэ хэдзэкIо комис-сиехэм алэклагъэхъагъэх. Хэ-дзын кампанием илъэхъан пра-вэухъумэкIо органхэм гъэ-лъэшыгъэ шыкIэм тетэу Иоф ашлэщт.

Къэралыгъо учреждениеу «АР-м гъэсэныгъэмкIэ исис-темэ икъэралыгъо аттестаци-оннэ къулыкху» ипашэу Юлия Куликовам къызэриуагъэмкIэ, хэдзаклохэр зыгъэгумэкIырэ упчIэхэм джэуап къатыжыгъ-гъэным общественнэ пунктыр фэхъазыр. Мафэ къэс **сыхъа-тыр 9.00-м** къыщегъэжъа-гъэу **17.00-м** нэс оператори-тIум Иоф ашлэщт. Хэдзакло-хэр телефон номерэу **8(8772) 57-19-10**-мкIэ къытеонхэ, джаш фэдэу электроннэ поч-тэу **e-aill.pqlra@yandeks.ru** зыфиорэри къызфагъэфедэн-хэ альэкIыщт.

КИАРЭ Фатим.

Сурэтыр Iэшыгынэ Аслъан къытырихыгъ.

ЗэхъокIыныгъэхэр фашIыгъэх

УФ-м иэкономическэ зонэ шъхьалэхэм афэгъэхьыгъэ Федеральнэ законом зэхъо-кIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм-кIэ законопроект УФ-м и Къэралыгъо Думэ блэкIыгъэ тхьамафэм ыштагъ. Чы-опсым зэрар емыхэу, шъуа-гъэ къытэу ар гъэфедэгъэ-

нымкIэ эколог шъхьалэхэм еплъыкIэу ялэхэр ащ къыщы-далыбатагъэх.

ОАО-у «Темыр Кавказым икурортхэр» зыфиорэм иди-ректорхэм я Совет итхьаматэу Ахмед Билаловым къызэ-риорэмкIэ, Темыр Кавказым иприроднэ заповедникхэр ащ

къыухъумэщтых, инвестор-хэм ИофшIэклэ амалышлэхэр ялэ хъуштых. Законопроект-ым турист-рекреационнэ Иофхэм апылгъэм 2023-рэ илъэсым нэс хэбзIахъэмкIэ фэгъэкIотэныгъэхэр къа-ретых, чыгухэм ягъэфедэн ыкIи техническэ Иофхэр къе-гъэпсынIэх.

Къэралыгъо Думэм ыштэ-гъэ законопроектыр УФ-м и Федеральнэ ЗэлукIэ Федера-циемкIэ и Совет хэлплэнэу мы тхьамафэм фиgъэхьыщт.

«Адыгэ макъэм» ренэу седжэ

Джырэ тилэхъанэ нахьыпэрэ тызэсэгъэ еплъыкIэ-хэр бэкIэ къызэблэзыхъухэрэ гъэшIэгъон закIэу зэ-хэлъ хъуыгъэ. Тызыгъэрэзэрэ лъэныкъохэри гум ымыштэхэрэри ащ бэу хэтэлъагъох. Арэу щытми, щыIэныгъэр ыпэкIэ лъэкIуатэ, зэхъокIыныгъэхэр къызыдехьых. А хъугъэ-шIэгъэ пстэури гъэзетхэм, «Адыгэ макъэм», телевидением мафэ къэс къытлба-гъэлэсых. Тиреспубликэ щыхъурэ-щышIэхэрэм ахэр ары тащызыгъэгъуазэхэрэр.

Сыныбжэ илъэс тIокIищы-рэ пшIырэм ехъугъ, унэгъо клоцI Иофхэм анэмькI скIуачIэ къыхъыжырэп. Арышъ, зэра-лоу, уахътэр зихъойхэм ащыщ сыпенсионер. Уз цыкIу-шъо-кIухэм самыгъэгумэкIэу къы-зыхэкIырэ уахътэм телевизор-ым къыгъэлъагъохэрэм ся-плъы, лъэпкъ гъэзетэу «Адыгэ макъэр» писъмэзехъэм къызи-хьыштым сежэ. Ар тияшик къызэрэдадзэгъэм лъыпытэу синэгъунджэ сылбыхъоу сэ-ублэ. Шыпкъэ, гъэзетым зэ-кIэ къыхиутырэмэ сяджэшъу сломэ пIы сзусы. Уныбжэ хэкIотагъэ зыхъукIэ нэгъун-

джэми нэхэр егъэпшых. Арэу щытми, тыхгъэхэм блэстIуп-щынэу къахэкIырэр макIэ.

НэкI-нэмаз зышIыхэрэм, ди-ным пылгъэм сащыщышъ, апэ а темэм ехъылIэгъэ тхы-гъэхэм салъэхъу. НэмазшIы-гъо уахътэхэр итыхэ зыхъукIэ, къыхэсэупкIышъ, дэпкъым пысэлъэ, ащ сырыгъуазэзэ блэсымытIупшъу нэмаз сэшIы. Джаш фэдэу шылакIэм нахь пэблэгъэ темэхэу итхэм сыналэ атесэдзэ, сшIогъэшIэгъонэу сяджэ.

КъэсшIэжырэп лъэпкъ гъэ-зетэу «Адыгэ макъэр» къис-тхыкIэу зысыублагъэр, ау

теубытагъэ хэлъэу къэсэлэ илъэс къэс тIогъогогъо сыкIэ-мытхэу е сшынахьыкIэ къыс-фыримытхыкIэу къызэрэхэ-мыкIырэр. Аужырэ илъэс-хэм нахьыбэмкIэ а пшъэры-лъыр сшынахьыкIэ егъэцакIэ. Арышъ, шъорышIыгъэ хэмы-лэу къасло сшIоигъу адыга-бзэкIэ еджакIэ зышIэрэ унагъо пэпчъ лъэпкъ гъэзетыр ихъан фаеу зэрэслъытэрэр. Шып-къэ, сомишгъэ заулэр зышIуа-бэхэр щылэх. Ари тэрэзщтын. Ау илъэсым тIогъогогъо а со-мэ заулэр унэгъо бюджетым къыхэбгъэкIын плъэкIыщт, утукIэ уфаемэ. ЕтIани унагъо пэпчъ гъэзетыр лъылэсын фаеу зыкIэслъытэрэр тикIа-лэхэм къакIэхъухъэхэрэри лъэпкъ гъэзетым еджэшъухэу гъэсэгъэнхэ фаеу сеплъышъ ары. Бзэм, лъэпкъ культурэм, тарихьым, республикэм иэко-номикэ шылакIэ, нэмыкIхэм ахэр ащыдгъэгъозэнхэ фае. Джаш фэдэу тиныбжыкIэхэм къахэфэрэ мыхъо-мышIагъэ-хэр дэгъэзыжыгъэнхэм ахэр фэлIугъэнхэ фае. А зэпстэум-кIэ «Адыгэ макъэр» тилэпы-лэгъушIоу сэлъытэ.

НЭПСЭУ Кур.

Афыпсып.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хъугъэу шIуагъэ къытэу Иоф зэришIэрэм, акъылы-гъэ хэлъэу чIыопсыр къызфэгъэфедэгъэным, экологир къэбзэ-ным, псэушхъэ лъэпкъ зэфэшхьафхэм япчъагъэ Адыгэ Рес-публикэм къыщызтэгъэнэжыгъэным иIахэ зэрахышIыхъэрэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ **Карчевский Олег Николай ыкIом**, псэушхъэхэмрэ псы биологие къэкIуапIэхэмрэ якъэухъумэнкIэ ыкIи ягъэфедэнкIэ Адыгэ Республикэм и Гъэ-лорышIаплэ ипашэ игуадзэ.

Илъэсыбэ хъугъэу егъэджэн Иофым зэрэпылтым, гъэсэны-гъэм технологиякIэхэр зэрэщигъэфедэхэрэм, кIэлэщыкIумэ яегъ-джэнрэ яплурэ зэдиштэу зэрэзэхыщэрэм афэшI Адыгэ Респу-бликэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фа-гъэшъошагъ **Пацаригова Эммэ Ибрахым ыпхъум**, Теуцожь районымкIэ къуаджэу Тыгъургъой и МБОУ-у «Гурыт еджаплэу N 12»-м идиректор егъэджэн-плуныгъэ ИофымкIэ игуадзэ.

КIэлэщыкIухэм анэкIэ

Иофыгъо шъхьалэу къулыкху зэфэшхьафхэр непэ зыдэла-жэхэрэм ащыщ кIэлэщыкIухэр гъогу зэпырыкIыпIэхэм ащыса-къынхэр. Ащ фэгъэхьыгъэ къэ-лэ зэнэкъокъоу «Гъогур кIэлэ-щыкIухэм анэкIэ» зыфиорэр Мыекхопэ администрацием гъэ-сэныгъэмкIэ и Комитетрэ «Ав-тогородокомрэ» зэхащэгъ.

ГъогурьыкIоным ишапхъэхэр амыукхонхэр къызылотыкIырэ проектхэр еджаклохэу а 1 — 11-рэ классхэм арысхэм къаугу-пшысынхэ фае. СД-диском те-тэу ялофшIэн зэнэкъокъум ра-хьылIэнэу щыт.

Пшъэрылъ шъхьалэр кIэу зы-горэ къэугупшысыгъэныр ыкIи ащ изэшIохын творческэ екло-лакIэ къыфэгъотыгъэныр ары.

Мыекхопэ къэлэ администра-цием СМИ-хэм зэпхыныгъэхэр адэшIыгъэнхэмкIэ игъэло-рышIаплэ къызэрэщытIауагъэмкIэ, кIэлэеджаклохэм ялофшIэгъэ анахь дэгъухэр гъогурьыкIо-ныр шынэгъончъэнымкIэ къыхау-тырэ тхыгъэхэм ыкIи пропаган-дэ ИофшIэным ашагъэфедэщтых.

ТекIоныгъэ къыдзыхыхэрэм гъэсэныгъэмкIэ Комитетым ищытхъу тхылъхэмрэ шIухъаф-тынхэмрэ аратыштых. Зэнэкъо-къум икIэуххэр тыгъэгъазэм ыкIэм зэфахысыжыштых.

ИЗШЫНЭ Сусан.

МВД-м къеты

Фитыныгъэ имыIэу унэм щыIыгъыгъ

Адыгэ Республикэм хэгъэгу клоцI ИофхэмкIэ и Мини-стерствэ къызэритырэмкIэ, шэклогум и 14-м къыщегъэ-жъагъэу и 20-м нэс республикэм бзэджэшIэгъэ 92-рэ щызэрэхъагъ. Ахэр бзылфыгъэм ебэныгъэхэу 3, цы-фым ыпкыны-лынэ шъобж хылыгъэхэр тыращагъэхэу 2, гъэпцIагъэ зыхэлэ бзэджэшIэгъэ 19, тыгъуагъэхэу 45-рэ, нэмыкIхэри. Законыр зыукъогъэ нэбгырэ 87-рэ правэ-ухъумэкIо органхэм агъэунэфын альэкIыгъ, бзэджэшIа-гъэу къызэуахыгъэр процент 95-м къехъу.

Республикэм игъогухэм хъугъэ-шIэгъэ 9 къатехъухъа-гъэу ГИБДД-м икъулыкху-шIэхэм агъэунэфыгъ. Ахэм зы нэбгырэ ахэкIодагъ, нэбгыри 8-мэ шъобжхэр атешагъэхэ хъугъэ. Ешъуагъэу рулым кIэ-рысхэу водитель 97-рэ къа-убытыгъ.

Илъэси 2-кIэ узэкIэлэбэ-жыымэ зэрахъэгъэ бзэджэшIа-гъэр Адыгеим иполицейскэхэм мы мафэхэм зэхафын альэ-кIыгъ. Экономикэ щынэгъон-чъэнымкIэ отделим икъулы-къушIэхэм зэрагъэунэфыгъэм-кIэ, 2009-рэ илъэсым Мыекхопэ районым ит къоджэ псэупIэ го-рэм ипашэ иIэнатIэ къызфигъэ-

федзэ, гъэпцIагъэкIэ муниципальнэ образованием ичIыгу Iахэ заулэ къызIэкIигъэхъ-гъагъ. АщкIэ республикэм зэ-рарэу къыфыхыгъэр сомэ мин 300-м къехъу. Мыщ епхыгъэу уголовнэ Иоф къызэуахыгъ, уплъэкIунхэр маклох.

Шэклогум и 15-м участко-вэ уполномоченнэхэм профи-лактикэ Иофтхьабзэхэр рагъэ-клокIыхэзэ, Теуцожь районым щыпсэурэ хъулыфыгъэу илъэс 41-рэ зыныбжыым иунэ шэкIо шхончрэ ащ игъусэ пкъыгъо-хэмрэ къырахыгъэх. Ахэр ылы-гынымкIэ ащ фитыныгъэ ила-гъэп. Экспертизэр зэхащэгъ, уплъэкIунхэр маклох.

ПРОЕКТХЭР КЪЫШЪОЖЭХ, ИНВЕТОРХЭР

Былымху- нымрэ сад- лэжынымрэ

Адыгеир зэрэпсау мэкъумэш шьолгырәу алыгтә нахь мышлэми, чыгулэжынымкIэ район пстэуми амаләу яIэхэр зэфәдәхәп. Джәджә, Шәуджән, Кошхәблә ыкIи Красногвардейскә районхәм ячыгухэр бәкIә нахь дәгух ыкIи ахэр арых лэжыгьэр нахьыбәу тиреспубликә кышы-зыхьыжхэрә. Ахәм афәдәхәп Мыекьопә, Теуцожь ыкIи Тәхьутәмыкьое районхэр. Аужырәм ичыгухэр нахьыбәмкIэ зытелытагьәхэр пынджлэжыныр ары. Ау нахьыпәрәм фәдәу унәе (фермер) хьызмәтшәпIэхэр техникәкIи, нәмыкI ләэныкьохәмкIи уIэшыгьәхәп, аш кьыхәкIәу алэжыны амылэжыкIыр чыпIэхэр пынджыпкьхәм яIэх. Арышъ, Тәхьутәмыкьое районым ипашәхәм нахьыбәу анаIэ зытырадзагьэр былымхунымрэ садлэжынымрэ хәхьоныгьәхэр ягьәшIыгьәхәп ары.

Аш пае инвестицихэр зыхалтхьанхә алэжынышт проект заулә районым шызәхагьәуцагь. Былым пIашәхәр зышагьәпшәрыштхә комплексым ипроектәу агьәхьазырыгьэр ыкIи инвесторхэр зыхагьәлажхәхә ашIоигьор шIогьәшхо кьэзыгырә производствә гьәпсыгьәным телытагь. Былымлымрә мәлылымрә пыдазфә афәмыхьоу переработкә зәрашIышт технологихэр гьәфәдәгьәхә фаеу а проектым егьәнафә. Аш пае былымхәр зышаIыгыштхә, продукцияер зышагьәхьазырыштхә цеххәр ыкIи гьәу-чыпIәлгә камерәхэр гьәпсыгьәхәхә фаеу шыт. А зәптәум ишIын инвесторым занкIәу мылтыку пәлуигьәхьан фае. Инвестиционнә проектыр сомә миллион 850-рә фәдизым телытагь.

Проектым игьәцәкIажыны зынаIә те-зыдзәрә инвесторым Iусхәр кьызыш-гьәкIыштхә мэкъумэш мэханә зилә чыгу гектари 140-у ратыштыри агьә-нәфагь. Чыгум игьәфәдән бырсыр кьыпыкIыжынуу шытәп. Ар муниципальнә образованиеу «Шынджые кьоджә псәупIәм» икьохьәпIә ләэныкьокIә Iуль. Мы чыпIәр кьәләшхоу Краснодар зэрәпәчыжәр километрә

35-рә ныIәп. Производствәм изэхә-шәнкIә, продукцием иIугьәкIынкIә ыкIи нәмыкI ләэныкьохәмкIә аши мэханә гьәнәфагьә зәриIәр инвесторым Iугьә кьәбгьәкIыжынуу ишыкIа-гьәп.

Инженер ухьазырыныгьәу иIәм ылэныкьокIә инвестиционнә проек-тым бәшхо кьәпIолIәнәу шытәп. Кьә-логьән фаер электричествәр, газыр, псыр епшәлIәнхә ыкIи канализаци-ер гьәпсыны плэжыныштәу зэрәштыр ары. Проектым зәригьәнафәрәмкIә, былымгьәпшәрпIә комплексыр нәб-гыри 150-рә шылэжыным телытагь. Ахәм якьәгьотын инвесторым кьин дилэгьүштәп, Iоф шызышIән икьун чыпIәм шәпсәу.

Инвесторхәм ягугьәу тшIы зыхьү-кIә чыпIә чыжә горәм кьыкIышт цыф баим имылтыку кьыхьынышъ, Адыгеим шигьәфәдәштәу ары нахьыбәмкIә кьызырәзышIодгьәшIы-рәр. ШыпкьәмкIә, мылтыку ишыкIа-гьәр бәдәдәмә, аш тетәу угупшысә-ми хьүшт. Ау гу тезышIыхьәгьә цы-фым кьәтIогьә сомә пчыагьәм фәдиз банкым кьыиыхьышуныр кьыдыхәт. Арышъ, тиреспубликә шыпсәухәрәм ашышхәри инвесторәу кьыкьокIын-хәкIи пшIәхәнәп.

Кьохьуныр

Былэнымәнхәр сыдигьокIи кьо-хьуным кьаигьәу пылтыгьәхәп ыкIи ыпәкIи тиреспубликә а отрасләм хә-хьоныгьәшхо шыриIагь пIон плэж-кIыштәп. Ау джы былым пIашәхәм афәдәу кьолым Iуаси инәу кьыдә-кIоягьәшъ, экономикә ләэныкьомкIә хәпшыкIәу шуагьә кьәзытын зылтә-кIыштхәм ашыш хьүгьә. Мы

лээныкьомкIә апәрә ләэбәкьоу плы-тән плэжынышт Теуцожь районым шагьәпсыгьә кьо комплексыр. ПшIәхәнәп джы чәзыур Тәхьутә-мыкьое районым лыIэсыгьәнкIи.

Районым шагьәхьазырыгьә проек-тым егьәнафә кьохәр зышагьәпшәры-хәрә комплекс гьәпсыгьәнәу. Аш пае агьәнәфәгьә чыгу гектар 31-р ыпшә-кIә зыцIә кьышәтIогьә «Шынджые кьоджә псәупIәм» ишьолгыр кьыхе-убытә. А чыпIәм мәшIокугьогу стан-циер, федеральнә гьогуур кьыпәбла-гьәх, вольтышхо зилә электрическә линиер бләкIы. Арышъ, проектыр зылә кьызыгьәхьә зышIоигьо инвесторымкIә ахәри Iәрыфәгьоу шытых.

Инженер инфраструктурәм игугьәу кьәпшIын хьүмә, кьәлогьән фае кьо-хәр зышаIыгыштхә комплексым ишыкIәгьә псәуалэхәм, оборудова-нием ямызакьоу, инвесторым имыл-тыкIә электричествәри, псыри, газри кьыришәлIәнхә, канализациер ыгьә-псыны фаеу зэрәштыр. Проектыр зәкIәмкIи сомә миллион 285-м те-ллытагь.

Рабочә кIуачIәхәм якьәгьотын кьин гори кьыпыкIыштәп. Аш Iоф шызы-шIән икьун цыф чыпIәм кьышагьо-тышт. Арышъ, а лээныкьо пстәури кьыдәзылтыгьәхә ыкIи проектым игьәцәкIажыны ехьылIәгьә гухәлхәр зыгьәнәфәхәрә инвесторхәр шыIәнхә-кIи мэхьү.

Садлэжыныр

Мыекьуапә дәкIырә федеральнә гьогуум утетәу кьаләу Белореченскәр кьызызәунәкIә, сәмәгумкIә зыгьәзә-рә гьогуум псыхьоу Шьхьәгуашә телъ

лээмыджым урешалIә. ИшгьыпкьәпIә тшIәрәп, ау кьызырәлуатәрәмкIә, мы чыпIәм игьоубгьүхәм алуль чыгу-хәр москвичхәм ашәфьжыгьәхәу алэжыых. АрынкIи пшIәхәнәп зэрә-штыр. Аужырә ильәсхәм а чыпIә-хәр IыгьәкIыжхәп, бысымышIу зәряләр кьәпшIәшт ятепләкIә. Мы чыпIәм садыкIә кьызыIутәджагьәр ильәс заулә хьүгьә. Пхьәшхьә-мы-шхьәхәр хьоуе кьышыхьыжыгьән-хәм ыныбжкIә садыр лымыIәсы-гьәнкIи мэхьү, ау бәкIә ушыгугьынуу тепләшIу зәриIәм хәти гу лытән ылэжынышт.

Джащ фәдә сад зәтегьәпсыхьагьә кьарытәджен ылэжынышт Тәхьутәмы-кьое районымкIә муниципальнә об-разованиеу «Инәм кьәлә псәупIәм» ичыгухәу ыпәкIә колхозәу «Зәкьош-ныгьәм» ылэжыныштгьәхәм. Джащ фәдә гухәлә егьәнафә мэкьү-мәшым ылээныкьокIә яшәнәрә инвестицион-нә проектәу зигугьәу кьәтшIыштым. Инвестор кьызыкьокIә сомә милли-он 310-м телытәгьә проектыр зыгьә-цәкIәжыныштым зәзәгьыныгьәу да-шыгьәм тегьәпсыкIыгьәу чыгу гек-тари 10-у агьәнәфагьәр бәджендәу ратышт, ыужым ращәжыны алэж-кIышт.

Мылтыку хильхьәу, садыр зигьә-тIыскIә аш Iоф шызышIәшт цыф кIуачIәхәмкIә инвесторым кьин кьы-фыкьокIыштәп. ЛэжәпIә лыхьоу районым исыр ыкIи поселкәм шы-псәурәп макIәп. Джащ фәдәу мы чы-пIәм утетәгьәнәцIыхьан лээныкьоу шыIәхәм ашыш Краснодаррә Ново-российскәрә зәзыпыххәрә федераль-нә гьогуу поселкәмкIә пхырыкIырәр кьызырәпәблагьәр.

СӘХЬУТӘ Нурбий.

Зышъумыгьәгужъу

Кьэралыгьо Думәм идепудатхәм яхә-дзынхәр кьәблагьәх, ахәм уахәлэжьәнәу узыкIокIә, уипаспорт кьыкIәупчIәштых, умакьә зыгорәм фәптынәу фитыныгьә кьыуатыным ыпәкIә итхагьәхәр ауплә-кIуштых. ЕтIани кьәбар зэфәшхьафхәр кьытлэIәсых, паспорткIә кьызыраты-гьәхәм зәтемыфәныгьә горәхәр кьафы-датхагьә фәдәу.

Зәхәтхыгьәхәм яшгьыпкьәпIә зәдгьәшIән тыгу хәләу Урысыем и ОФМС Адыгэ РеспубликәмкIә и Кьутамә ипашәу Андрей Скобченкәм зылудгьәкIагь. Аш ыпә-кIи Андрей Виктор ыкьом теуалIәу кьыхәкIыгь, зэрәтхәматәм емылты-тыгьәу, пәгагьә хәмыләу кьытпә-гьокIыгь. Мызыгьәгуми изекIуакIә аш фәдагь, тиупчIәхәм игуапәу джәуапхәр кьаритыжыгьәх.

— Кьэралыгьо Думәм идепудатхәм яхәдзын-хәр кьәблагьәх, пас-портәу зыуахьтә икы-гьәмкIә ахәм уахәлэ-жьән плэжынышт?

— Плэжыныштәп, хәдзынхәм узәрахәлэжьәшүшт паспортыр зыуахьтә имыкIыгьәр ары. Пас-

портыр цыфым ыныбж ильәс 20 ыкIи 45-рә зышыхьүрәм яхьү-лIәу зәблихьун фае. Зэрәзәблә-хьүшт тхылхәу бгьәхьазыры-хәрә паспортым иуахьтә икIын-кIә мазә иIәу птынхә фае. Аш тетәу зымышыкIә, администра-тивнә пшгьәдәкIыжә уагьәхьышт. Аш кьыделтыгьә **сомә минрә ныкьорәм** кьышыублагьәу,

минитIүрә ныкьорәм нәсәу та-зыр кьыштыралхьанәу. Урысые Федерацием ичыпIәу узышчы-фем, миграционнә кьулыкьум икьутамәм ашыш зыфәбгьәзәмә паспорткIә кьышдәпхын плэжынышт. Аш ыпәкIә ар кьызышыуатыгьәгьәм мэханә иIәп. Узышчысәурәм шызәблә-охьүмә, мәфишIым кьыкIоцI ар

хьазыр хьүшт, ау нәмыкI чыпIә кьышдыдәохьәмә, мәзитIу ыкьү-дышты.

— Кьәбар зәхәтхыгь паспорткIәу цыфхәм кьыдахыххәрәм арытха-гьәхәм зәтемыфәныгьә-хәр ахәтхә фәдәу, гу-щыләм пае: кьаләу Мые-кьуапә, Краснодар кра-имкIә алоу. Цыфхәм кьызырашыхьүрәр Крас-нодар краим тырапхы-жыгьәу, Адыгэ Респу-бликәм игугьәу кьышчымы-шIәу ары. Сыда аш кьә-пIолIән плэжынышт?

— АпәрәмкIә, аш фәдә кьәбар зытIупшыгьәр паспортым итха-гьәм икьоу, тәрәзәу емыджагьәр ары. Мыш зи зәгурымыIоныгьә кьыхәкIынуу шытәп, Адыгэ Рес-публикәри Краснодар краим зы-ми хитхәжыгьәп. ЯтIонәрәмкIә, паспортхәм арытхагьәхәм хә-уахьоныгьәи, зәтемыфәныгьәи ахә-тәп.

Мыекьуапә, Краснодар кра-имкIә, Кошхәбл Краснодар

краимкIә е Теуцожьхьабл Крас-нодар краимкIә итхәгьән ылэж-кIышт, ар кьыхәгьәшчы цыфыр кьызышыхьүгьә чыпIәр зәры-тхәгьә чыпIәм узеплыкIә. Кьы-зыхьүгьәр кьәзыушыхьатырә тхыль (свидетельство о рожде-нии) зыфиIорәм зәритхагьәм фәдәу паспортми дәтәтхәжы. Ильәс IокIыкIә узәкIәIәбжәмә республикәри тIагьәп, Адыгэ автоном хәкоу Краснодар краим тыхәтыгь, а лээхьаным кьәхьү-гьәхәм ятхылхәм арытхәгьә-штыр джә ыпәкIә зигугьәу кьәт-шIыгьәр, укьызкIәупчIагьәр ары. 1992-рә ильәсым кьәхьү-гьәхәм япаспортхәм адәтхәгьәшт Мыекьуапә, Адыгэ Республик е Адыгәкьал — Адыгэ Республик алоу. Цыфыр кьызышыхьүгьә чыпIәм, а уахьтәм тефәу цIәу иIагьәр ары кьыгьәлгьәгорәр тхыгьәм.

Андрей Скобченкәм гьәзәт-еджәхәм закьыфигьәзагьә пас-портыр зәблихьун фаеу зыуахь-тә кьәсыгьә шыIәмә, кIыхьә-лы-хьә зырамыгьәшIәу, хәдзынхәр кьәмысыхьәзә, а Iофыр зышIуа-хьынәу. Ежә ылэжыныштымкIә кьызыраделәштыр кьылуагь.

ХЬАРӘХЬУ Мурат.

Сурәтым итыр: **ОФМС-м и Кьутамә ипашәу, подполков-никәу Андрей Скобченкәр.**

ХэткИ нафэ Гьуклэл Нурбый адыгэ литературэм ихьасэ непэ илахьэу хишыхьэрэр, ыгуи, ыпси етыгъэу зэрщылажьэрэр. Нурбый итхыгъэхэм мэхьэнэ куу ялэу, философскэ гупшысэр апкырылхэу, узылэпашцэ, гъэсэ-пэтхыдэ тхылъеджэм фэхьухэу гъэпсыгъэх. Бэмышлэу Нурбый итхыгъэхэр зыдэт сборникэу «Джэнэт лъэгум икIэй» зыфиолорэр кыдэкIыгъ. Авторым мыр иапэрэ тхылъэп: 2004-рэ илгъэ-сым иапэрэ тхылъэу «ГъашIэм игумэкIхэр» зыфиолорэр кыдэкIыгъ, ащ бэ темышлэу кыкIэлъыкIуагъэх «Жьогъо ШьуцIэхэр» (2005), «Жьыбгъэм ыхьырэр тхьапэхэр» (2007). Ахэм джы пытэу ахэуцагъ «Джэнэт лъэгум икIэй» зыфиолорэр. Тхылъым повестхэр, рассказхэр, усэ-сонетхэр, сэмэркъэу рассказ пычыгъохэр дэтых. ЗэкIэм эстетичнагъэр апкырылх, кIэнэклалэр, сэмэркъэу зэгъэкIугъэр, зэгъэшшэн хьалэмэтыр ахэгъэцагъэу, художественнагъэр кыащIэкIыгъэу IупкIэу авторым ыгъэпсыгъэх. Тхылъыр кызызэгопхыкIэ Нурбый ипэублэ гушыIэ мыщ фэдэ пычыгъокIэ кырегъаажь: «Лэгъупкыопсыр ошъогум кышчызэкIанэмэ, нэплъэгъур дыигъэу тызэрэплъэу, тхылъ гъэшIэгъон тежджэмэ, тымышIэрэ гупшысэхэр зэфэшъхьафхэу гум кырегъэтаджэх...» Ащ фэд, Нурбый итхыгъэхэм уаджэ зыхъукIэ гухахьэ хэгъуатэ, гупшысэ хэхыгъэхэм уакырашалIэ, уагъэгущо, образнэ кьэгъэлъэгъокIэ IэпIэсэныгъэу хэлъым, бзэ зэгъэфагъэу Iулым узылэпашцэ.

Тхылъыр гупшысэ зэмылIэужыгъохэмкIэ зтеуыгъ, шъхьадж цIэ гъэнэфагъэ илэу. Апэрэм хэхьэрэ повестэу «Джэнэт лъэгум икIэй» зыфиолорэм ар кызылэуехы. Ащ купкIэу илэр шъыпкыагъэмрэ зэфагъэмрэ зыхэлъ цыфым ишIушIэ, игухэлъи зэрэмыкIодыхэрэр ары. Образ шъхьалэу хэтэр Давид, ащ медицинскэ институтыт кыухыгъ, кIэлэ ныбжьыкI, сымаджэу гузжыгъуахэрэм ишIуагъэ ригъэкIынэу хьазырыпс. Ау аукъодыеу а Iофыр щытэп, хирург ныбжьыкIэм дэгъоу Iоф ышIэныр пае кыныгъоу зэфэшъхьафыбэм яуталIэ, ахэм апхырыкIын фае мэхьу. Уеджгъэ кьодыекIэ джыри узэрэмыврачыр Давид кыгъотхэу Iоф кыдзэышIэхэрэм кыгурагъало ыкIи кыдэ-IэпыIэхэзэ илофшIэнкIэ IэпIэсэныгъэ зыхэлъ хирург дэгъу мэхьу.

Ащ нэмыкIэу Давид ипIун-гъэсэн кьабар гъэшIэгъон пильэу кычIэкIы. Iоф ышIэзэ врач ныбжьыкIэ цыкIоу Марзета Маковнэм нэIуасэ фэхьу, ащ ыуж кьэбарэу ицIыкIугъом кышцегъэжыгъэу пылтым зыкьетIатэ.

Делэкъо Макърэ ишъхьэгъусэу Нэфсэтрэ унэгъо зэдэIужь ялэу, кIэлэгъаджэу щытыгъэх, Iофи ашIэу, ясабыитIуи зыдапIоу кьуаджэу Мээдэ щысэуштыгъэх. Макъ урыс ныбджэгъу хьалэлэу Делов Марк аIоу кьалэм дэсэу илагъ, ари кIэлэгъэджагъ. АцIэхэр зэрэзепIагъэхэм фэдэу агукIи зэпIагъэхэу, Iульхэр тIу зэфашIэу щытыгъэх. ЩыIакIэм бэ зэрехьокIырэр, революцием цыфхэр ерагъэу кышIэкIэ-зыжыхыи гъаблэм кьелыжыгъэхэзэ кьодыеу, икIэрыкIэу 1935-рэ илгъэсым рагъажьы, заор кьэсыфэ цыф хьехэр агъэкIодыгъэх. А мыхьэ-мышIэ жьыбгъэу кыльыгъэм Делэкъо Макъи хэфэгъагъ. КIэлэгъаджэу кьуаджэм Iоф щышIэзэ, хабзэм емыкIурэ гупшысэхэмкIэ сабыйхэр ригъаджэхэу, ащ епыеу аIуи тхылъ фатхи, дарагъэщыгъагъ. Макъ зыкынгъэбылжыкIы кыкIитхьужыгъ, кызырэкIожыгъэм тетэу кьэбар нэпI фэзыгъэлугъэ Ныбэшъукъо Махьилэ ифэшъуашэ регъэгъоты. Ар зэрэфэмыгъуштыри Макъ зыдешIэжыты, илгъэсым тIэклэу кьехьу-

гъэ ипшъэгъэжыгъеу Марзет янэтышхэм адэжэ арегъашцэ, шъэожыгъеу илгъэ-сишым итыр Даутэ иныбджэгъоу Марк дэжэ ешцэ. Макъ ишъхьэгъусэрэ ежы-рырэ Курдж хэгъэу икIыжыныхэу загъэхьазырызэ, унэм джыри имыкIыгъэхэу милиционермэ унэр хьурэябзэу кьадзыхьэ, ауми аIэпыкIынхэу ежъэх, ау а чыпIэм Iыри шъузыри аукIых. Ащ тетэу зэш-зэшыхьухэр зэпзырызы мэхьух.

Делов Маркрэ ащ ишъхьэгъусэу Лизэрэ зы лъфыгъэ, Иринэ ялагъ. Ащ яльфыгъэм фэдэкъабзэу Даути дапIугъ. КIалэм кыльымыплъэнхэу, кыкIэ-мыупчIэнхэу, кьемыгуцэфэнхэу Даутэр ДавидкIэ зэблахъуи шъэожыер щыкIагъэ имыIэу апIугъ, алэжыгъ.

ЩыIэныгъэм Давидрэ Марзетрэ зэфехьыхьэш, Iоф зэдашIэнэу мэхьу. Пшъэгъэжыгъем иIокIэ-шIыкIэхэри, изекIуакIи, игъэпсыкIи Давид ыгу рехьых. Ятэ-янэхэм Марзетэ нэIуасэ афишынэу унэм кызышIэкIэ, Марк Васильевич гуцафэ ешIы пшъэгъэжыемрэ кIалэмрэ зэрэзэш-зэшыхьухэмкIэ. А пчыхьэм блэмыкIэу Марк Давид кьэбарэу кырыкIуагъэр кыфе-Iуатэ, ятэ документэу кыфышчинэ-гъагъэхэр зэкIэ кьом ретыжыых. Ащ тетэу авторым повестым кIэух дэгъу фешы, герой шъхьалэу Давиди шIу уегъэлъэгъу...

Повестым кыкIэлъэкIох рассказхэр. Мыхэм щыIэныгъэм узэрихьылIэрэ чыпIабэмэ авторым ягугъу кьашешы, гупшысэм гугъэр пыгъэцагъэу, гушы-Iэхэр зэгъэфагъэхэу, хьугъэ-шIагъэхэр сурэт зэмышъогъу пчъагъэу зэхэлъэу, художественнэ шъуашэм илгъэхэу авторым нэгум кыкIыгъэуцон елэкIы. ЗэкIэ рассказхэм уакъытегушIэн зыхъукIэ чыпIабэ гъэзетым щибубытыштыш, зауIэмэ ягугъу кьэтшIын.

«ТхьамыкIэр пылым ешэсы» зыфиолорэм уригъэгупшысэну драматизмэри, кIэнэклэлэу лъэныкIори пхырыщыгъэу гъэпсыгъэ. ЗэлашIэрэ фило-софэу Сократ мырэуштыгъэу ылоштыгъэ: «Делэм ежэ ихэуконыгъэхэмкIэ зегъэсэжы, Iушым делэм ихэуко-ныгъэхэмкIэ зегъасэ». Мы рассказым а наханэр зыдыгъы. Рассказым героим ышIэ авторым кышчыриолорэп, «ТхьамыкIэр пылым ешэсы» еIо, ар пылым ешэсын фаеу зэрэхьугъэ шIыкIэр кырыелотыкIы. Герой шъхьалэм авторым кыфелуатэ итхьамыкIагъэрэ ихы-ягъэрэ апкъ кыкIэу щыIэныгъэм зэриутэкIыгъэхэр. КIымэфэ реным хэтэрыкIэу зыдэлэжыагъэхэр, апыллы-хьэу кыгъэкIыгъэхэр ышэнхэу Москва зыкIокIэ, ахьщэу акIыхыгъэр зы чэшкIэ арегъэхьы. Герой шъхьалэм ихыягъэрэ имысакъыныгъэрэ апкъ кыкIыкIэ, чыпчы Iэклэмылэу кьэлэш-хом кыдэнэ. ХьакIэ-кьуакIэхэр зыдэ-сым егъэзыгъэу зиплыхьэу дэтэ, лIэу циркым ипашцэм IокIэ, хьайуанэхэм ахэ-тынэу, яфэIо-фашIэхэр ышIэнхэу IофшIэн кырыеты ыкIи кырыело: «Мы-тищи щедгъэжыныш, Харькови, Рос-тови ташыIэшт, Краснодари тыдэ-хьашт». Краснодар дахэхэмэ ежэ зэрахэкIыжыштыр циркым ипашцэ гурегъало. КIалэм хьакIэ-кьуакIэхэм ахэтэу Iоф ешIэфэкIэ, псэушъхьэхэри кьэсэх, ежымыи шIу елэгъух. Циркыр Краснодар зыкIокIэ, кIалэм икьуаджэ нэсынхэу рахъухьэ. Джэнэ фыжыбзэр щыгъэу, пIэо зыкьодзагъэр ышъхьэ тесэу, пылым макIэу ыгъэсысызэ чылэгум кышчызэрэугоигъэхэм кызахахьэкIэ кьашIэжыерэп... Герой шъхьалэм хэ-укъоныгъэу ышIыгъэр щэлэфэ ыгу кьэкIыжы зэпыт, гупшысэныгъэмрэ сакыныгъэмрэ уцогъу ешIыхьэш, ахэр зыкIегъэгъу зэпытых.

ГьукIэлэ Нурбый бзылфыгъэм,

ным якъэгъэлъэгъон Iофышхо дешIэ, мэхагъэ хэлъэу, шъабэу а образхэм авторыр якIуалIэ. ГузэхэшIэ ин хэлъэу, гупшысэ куухэмкIэ уцухагъэу щыт рассказэу «Шыпхьунчъэ нахы шыпхьу-нэшъу» зыфиолорэр. Мыщ фэдэ гушы-IэхэмкIэ рассказыр кырегъаажь: «Псэ кыпыгъакIэу бзылфыгъэр унагъом ылапс». Мы гушыIэхэм купкIэу ялэр рассказым пхырыщыгъ.

ХьакIэщ кьэбарэу ары авторым мы рассказыр кызызэригъэлъагъорэр. ЗэныбджэгъуитIу щылагъ, зын кыль-фыгъэм фэдэу шIу зэрэлъэгъухэу щы-тыгъэх. Зы ныбджэгъур зэшхэм анахьыкIагъ, адрэм нахьыжъэу шып-хьу нэшъу закъо илагъ. А лъэхьан чы-жъэхэм гухэлъым кIуачIэкIэ езэрэ-гъэуцуалIэхэу хьункIахэр хьойгъэх. Илгъэсым кыкIокIэ зэныбджэгъухэр зы-дэсыгъэхэ кьуаджэм тIоуцогъо техакIохэр кытебэнагъэх. Апэрэ заом зэшхэм анахьыкIэр хэкIодагъ. КIалэм лыгъэу зэрехьагъэр инэу щытыгъэми, гушыIэ лые хэмытэу Тхьэм елэгъухи, зэшмэ акъош агъэтIылыжыгъыгъ. Ау

кьаригъэтIупшыжыныу кIэлъэлугъ...

ЛъэныкIэ пстэоу Нурбый кыIэты-хэрэм зэу ащыщ лъэпкыым игумэкI. Лъэпкэ гумэкIыр шIоугъуемылIэу зэрэщымытыр, ащ инэу зэригъэгумэкIырэр «Адыгабз» зыфиолорэ рассказым кырыелотыкIы. Адыгабзэм ежэ адыгэ-хэр зэрелъэпэкIаохэрэр, ар хьылъэу са-быйхэм кьашыхьоу зыIорэ ны-тыхэм кьаджэу рассказыр гъэпсыгъэ. «Ны-дэлъфыбзэр зыгъэкIодрэм, кIэнкIэжъап-хьэ ыIэгущо щигъэжъэжыгъэкIи ныр фэрэзэштэп». Бзэм илгъэплагъэ ны-тыхэм кьагурыIуагъэу рассказым авто-рым кIэух фешы. ШIуагъэкIэ тхакIом фэплъэгъунэу щыт гушыIэ щэрыохэр зэ-ригъэфедэхэрэр. Ахэм кьэлъуакIэу кьа-фигъотыхэрэр гушыIэжъэу лъэпкыым кыханэхэу, бзэр кьагъэбаеу щыт. Ху-дожественнэ драматическэ жанрэм нэмыкIэу, юмористическэ-сатирическэ лъэныкIори Нурбый егъэфедэ. Ахэри гушыIэ щэрыо дахэхэмкIэ гъэкIэрэкIа-гъэхэу, адыгабзэм ибайныгъэ кьагъэлъа-гъоу гъэпсыгъэх. «Гупшысэр гум игъо-мыл» зыфиолорэ купым хахьэхэрэм мыщ

Джэжэи

Гьуклэл Нурбый итхылыкIэу

кIалэм илгъэ амышIэжыгъэу алыты, хьадэм теубгъогъэ кIахIом телъыгъэ кьамэр, зэрэхабзэу, дэпкыым палъэ-жыгъэп. ЯтIонэрэу пыйхэр кьуаджэм кызыкIухэм, ныбджэгъум ыль ышIэ-жъэу, пшъэгъэ нэшъум ыш апэгъокIи лIэланэу язэуагъ, ау ыпсэ ыгъэтIы-лынэу хьугъэ. Хьугъэр шыпхьум зы-зэхехым, зыль ашIэжыгъэ шынахьы-кIэм икьамэ кIахIом тырихи, дэпкыым пильэжыгъ. Пшъэгъэ нэшъум хьа-дагъэм кьекIоллагъэхэм ацIэхэр зэри-гъашIи, ащ лъыпытэу ыш гъыбзэ фы-зэхильхьагъ. ГушыIэу хэлъхэр кIэкIхэу, гупшысэу кыIэтхэрэр куухэу, сатыр-хэр экIужьхэу кыIоштыгъэх. Хьада-гъым кьекIоллагъэхэм гыбзэр лъэшэу агъэлъэплагъ. Бзылфыгъэ Iушым хьа-дагъэри ыгъэдэхагъ ыкIи ыIэтыгъ. Мыщ фэдэ сатырхэр гыбзэм хэты-гъэхэу рассказым кышцеты: «Сызэрэ-нэшъоу дунаир нэфынэу кысщыб-гъэхьугъ, джы кысэсхьыштыр сымы-шIэу шIункIым сыкыхьэгъэнагъ». Ащ фэдэу ныкылылфыгъэм нахь лъапIэ зэрэщымыIэм авторым итхыгъэхэм кьашыкIыгъэтхэу бэрэ уIокIэ.

«Ныкылылфыгъэр гъотыгъуае» зы-фиолорэ рассказми уригъэгупшысэу, кIокIэ гъэнэфагъэ илэу гъэпсыгъэ. «Лпы-гъэ зезыхьэрэ хьулъфыгъэм ищытхэу нахь макIэп бзылфыгъэ губзыгъэм щытхьоу кыльэжыерэр» кышцелэ тхы-гъэм авторым. Рассказым кыIуатэрэр Урым хэгъэгум ипачыхьэ тырадзынэу куп зэрэзэхьэгъагъэр ары. Кьэбарыр пачыхьэм зынэсыжыым, купыр ари-гъэубытыгъ, зэкIэри палъэнэу унашъо ышIыгъ. Бзылфыгъэ Iуш горэм ыши, ишъхьэгъуси, ишъаохэри а купым хэ-фагъэх. Бзылфыгъэр пачыхьэм дэжэ кIуагъэ, ау зыкIи кыгъэгугъагъэп. Арэу щытми, бзылфыгъэм зэпи-мыгъэу мафэ кьэс пачыхьэм дэжэ кIуагъэ. Ащ тетэу кIо зэпыт зэхьум, игупсэхэм ащыщэу зы нэгырэ закъо кьаригъэтIупшыжыныу кыгъэгугъагъ. Бзылфыгъэр егупшысагъ ыкIи ыш

фэдэ тхыгъэхэр хэтых: «Пшъо зытепхы-жыгъэкIи укъэсшIэжыерэп», «Кыы-шIохадз», «Псэлъыхьохэр», «Мук», «Хьарунэ фэгъэхьыгъэу кысфалота-гъэхэр», «Алый фэгъэхьыгъэу кыс-фалотагъэхэр», «ПшIэнкIэ умыукIыгъэмэ, пIонкIэ умыукIыт» ыкIи нэмыкIыбэр. Ащ фэдэу «Пшъо зытепхыжыгъэкIи укъэсшIэжыерэп» зыфиолорэ щыIэны-гъэм кыхьыкIыгъэу зэрэщытыр нафэ. БэшIагъэу Ермэлхьаблэ пэмычыжъэу былымрэ лэжыгъэрэкIэ щызыхьожь-хэу кьэээкъмэ шагу кышчызалахы-гъагъ. А шагум кьэбэртэе хэгъэгугъ кыкIыты, Iофхэр щызэрехьанэу Хьаби-бэ кьакIоштыгъэ ыкIи ащ Хьэбатыр иунагъо бысым ышIыштыгъ. Адыгэ-мэ зэрэхабзэу, Хьэбатыр чэфэу, дахэу хьакIэм пэгъокIыштыгъ, зэрилъэкIы-штыкIи ишIуагъэ ригъэкIыштыгъ. Хьабибэ ныбджэгъум кырыIоштыгъ: «Моу талъэныкIэ укъакIоу, шIоу кысфэпшIагъэр зэ нэмыIэми шIукIэ кыпфэсшIэжыгъэмэ сырээзни». Ащ фэдэу уахьтэр лъэкIуатэ, Хьэбатыр Iофхэр илэхэу Кьэбэртае кIуагъэ, иIофхэр псынIкIэу зэпыфагъэхэти, иныб-джэгъу зэригъэлъэгъумэ шIонигъоу Хьа-бибэ дэжэ кIуагъэ. Хьабибэ кIэн ешIэу иныбджэгъумэ ахэсыгъ, Хьэбатыр гушIозэ, ныбджэгъум кIэлъырыхьы, IаплI рищэкIыгъ. Ныбджэгъур кыпы-мылэу кIэн ешIэныр пидзэжыгъ. КымышIэжъэу кышыхьуи, шъхьа-рыхьоныр зышъхьарихыгъ, палори зы-щыхыгъ, ау зэхимышIахэу зишIыгъ. Хьэбатыр гуIэзэ кIахIори зыщыхыгъ, кыздикIыгъэри кыIуагъ. Хьэбатыр ышIэштыр ымышIэу, ыкIыIурэ щы-гъынмэ арыт чыIухэр ытIатэхэу ыуб-лагъ. ХьакIэр ащ кызырэщымыгу-штыр кызыешIэм, Хьабибэ гуIэзэ кы-Iуагъ.

— А сикъош, зымыукIыжъ! Ус-шIэрэп! Пшъо зытепхыжыгъэкIи укъэсшIэжыерэп.

Ащ фэдэу Нурбый сэмэркъэу зэкIу-жыер, итхыгъэхэм апхыресы, гушыIэ

дэхэ, гупшысэ гэшлэгъоныр къари-
шлэклын ельэклы.

«Гупшысэр гум игъомыл» зыфиорэ
купым «Зэфэшхьаф гэсэпэтхыдэхэр»
ылоу пычыгъо хэт, мы рассказ клякхэми
социальнэ мэхъанэ ял, психологическэ
кляуачи, философскэ гупшыси ахэлъ.
Гэсэпэтхыдэ заули ягугъу къэтшлын:

Къуаджэм зэлюклэ шашыгъэу цыф-
хэм мыщ фэдэ упчлэ аратыгъ: «Совет
хабзэр сьдэу къышгъушыхъура?» Цыф
жугъэхэм яеплъыкляхэр зэтэкыгъэх.

— Тыгъэм инэф, — зылуагъи къа-
хэклыгъ.

— Нэфынэу тапэ ит, гъогул къегъэ-
нэфы, — зылуагъи ахэтыгъ.

Клэнэклалгъу гушылэхэр къахэзы-
дзагъэхэри, дэубэ-дэхэ гэпсыклэ зы-
хэлъэу къэгъушылагъи ахэтыгъ. Ауэ
купыр зэрэгъэгъушылэзэ чэмахъом гу-
шылэр алыхы къылуагъ: «Тыгъэм дуна-
ир изэфэд, зэфэдэуи уапи уаужы къегъэ-
нэфы — ар зафэ. Тыгъэм инэф мазэм
зэрэзэрихъэу, зымы имылькы зэрыуи-
гъэхъаштэп — ар зэжъугъашлэ. Шъуа-
шэр зыщыплэмэ нэмыкы ухъужы-

пхъэцмэ яхэплэ нэклэхэр», «Гушылэшлур»,
нэмыкыбэри.

«Джэнэтыр ным ыльэгучлэгъы
члэлъ» зыфиорэ купэу ным фэгъэхъы-
гъэу ытхыгъэм авторым къышело ным
нахъ лъаплэ зэрэщымылэр, ащ ишлүлэгъ-
гъу тыдэ ушылэми укызырегъэгъунэ-
рэр, укызыериуцухъэрэр. Авторым ным
ежъ гумэкляу фырилэр усэм ригъэклягъ:

**«Сянэ гупс,
Дунэ нэфым непэ ухэкли,
Къэхэлъэ цыпэм чыгу шыпаупкли,
Тымыгъошэнэу тамыгъэ радзи,
Дунэ шъхьалэм уратыжыгъ».**

«Шлүлэгъум имэфэгъэпсхэр»
зыфиорэм шлүлэгъум итемэ Нурбый
тынчэу, хэушъхьафыкыгъэу шекляулэ.
Мы купым икьежъаплэ пэублэ гушылэу
фишылгъэм ар къеушыхъаты: шлүлэгъ-
гъур — узы лэзэгъу имылэу, ау узы пстэ-
уми ар ялэзэгъу... Пшъашгъэм икласэ
заом кляуагъэу, къаукыгъэу къэбар къы-
зыфахыжыым, гызы нитлүнэшъу
хъугъэ. Класэр амыукыгъэу къычлэ-
кыгъ. Ащ иджанэ, къэбарыр кыгъоу,
пшъашгъэм къызыфахыжыым, ынитлү

лэзгум икляй

къыдэкыгъэм фэгъэхъыгъ

штмэ, къээзкхэр зэклэ бэшлагъэу адыгэ
хъужыныгъэхы.

Пачыхъэм бжъэу тпшгэ къыдилъ-
хъагъэм совет хабзэм бжъэур къы-
ригъэллэдэжыгъ. Шъхьафит уимылэу
узыфит шылэп. Лъэхъур зытелтым сьд
фэшлагъэкли бгъэрэзэштэп лъэхъур
темыхъу...» Мыщ фэдэ гушылэ шэрыо
зэгъэклягъэр гэсэпэтхыдэ-ушылэ фэ-
дэу тхылъеджэм авторым лъегъэлэсы.

Гъунэгъу бзыльфыгъэу Къэрал мыщ
фэдэ упчлэ ратыгъ:

— Арэп, Къэрал, уишагуи къабзэ,
уибылымхэри зэдэмыгъашхэу огъэ-
шэккы, унэм исхэми хэбзэ гъэнэфагъэ
зэрахъэ, таушгъэу ахэр къыбдэхъухэра?

— Унэм исхэр сэгъасэх, псэушхъэ-
хэр есэгъасэх. Сицу чэм дашхэп, силл
клэлэ шхэгъоп. Сэрышъ, гъолыжырэ-
мэ аужэу, къэтэджыжырэмэ апэу зы-
сэшлы.

Нафэ, Нурбый игушылэхэр зэгогъэ-
уцагъэхэу, зэгъэпшагъэхэу, ежъ игу-
члэгъ къычлэкыгъэ гушылэ шэрыохэр
ахигъахъэхэзэ, социальнэ мэхъанэр лъап-
сэ ышлызэ матхэ.

Юмористическэ-сатирическэ къэ-
бархэм ауж усэ-сонетэхэр къеклых.
Нурбый исонетэхэм уаджэмэ гугъуе-
мылэу укыагъанэрэп. Фэбагъэу, шъып-
къагъэу, дэхагъэу сонетэхэм къапкъы-
рыклярэм уагъэгъушхо ыкли авторым
идунэееплъыклэ, игузэхашлэ дэгъоу
ушгъуазэ. Ахэм ащыщ «Къэушыжы-
гъэх огури чыгури...», «Къошышлоу
сызыбдэпсэум...», «Чыгури огури
зэпигъэлыгъэхэу...», «Цыф гэсагъ ар
къысэзылуагъэр...», «Ныбджэгъу сылагъ,
лапэкы, гукли лэзэгъоу...», мыхэм
анэмыкыхэри.

Узылэпызышэрэ сонетэхэм ауж
къеклы «А пстэури сигукъэкыжыых,
джы усэу клэсэджыкыжыых» зыфиорэ
купыр. Мыщ авторым игучлэ къы-
члэкыгъэ усэхэр хигъэхъагъэх. Ахэр:
«Къэхъы», «Сыпсэу къодыемэ сыкъе-
зэгъыжы», «Укъэсэхъэ хымэ ухъу-
гъэу», «Сятэ илэмэ-псымэхэр», «Абдзэхэ

къэплэжыгъы. Шлүлэгъу уимылэныр
гунахъ, шлү узыльэгъурэм, сьд ышлэ-
гъэми, гунахъэ зэрихъэрэп — етхы
Гъуклял Нурбый.

Клэлэгъумрэ жыгъэмрэ шызпегъэ-
уцу «Слъапэ панэу къыхъуагъэхэр»
зыфилоу къызэклякыкыхэрэм. Мыщ
усэу хэтхэр зыфэгъэхыгъэхэр клэлэгъур
ары. Авторыр гукъэкыжы жъугъэхэм
ахэтэу, клэлэгъум илаплл кымыкыжы-
шъоу бэрэ ащ зырегъэклы, ау клэлэгъум
иклэсэн ежъ-ежырэу, цыкыу-цыкылоу
клэрэклы:

**«Къызырыкляп шылэныгъэр,
Гъашлэр зафэу зегъэклякыкы,
Шъоф зыкляп гъэшлэ гъогул,
Умылэнаоу урыклякы»**

Ныбджэгъуныгъэм ишлүлэгъуи
Гъуклял Нурбый лъэлэсы. «Ныбджэгъу
шыпкъэр — зэклямэ аклыб къызып-
фагъазэм, зынэлу къыпфэзыгъэзагъэр
ары» къышело авторым «Къыхъагъ
тигъашлэ гумэклякыгъохэр» зыфиорэ
купым. Гушлуагъом къыдэклягъэ ныб-
дэжэгъур гушлуагъом дэкляжы...

«Гъогу зэхэкляхэр» зыфиорэ купым
тхылъыр зэфэшлыжы, ащ авторым
шылэныгъэм къыхэкыгъэ усэ зэфэш-
хъафхэр хигъэхъагъэх, уаджэнклэ
гъэшлэгъонхэу, бжъэ псыхъагъэр альап-
сэу гэпсыгъэх.

Гъуклял Нурбый итхылъэу «Джэнэт
лъэгум икляй» ылоу къыдигъэкыгъэм,
хъугъэ-шлагы, гъашлэм къыхэкыгъы,
зэхэлъэу шлүгъэм уфашэу, дэхагъэм,
дэгъугъэм урагъэгъушысэу, гэсэпэт-
хыдэшлү хъунэу шыт. Ныбжыкляхэм
ялпун-лэжыын, ядунэееплъыклэ зэтэ-
гъэуцогъэнымклэ, ягулытэ къэгъэ-
ушыгъэнымклэ тхылъыр лэубытыплэ-
шлоу гэпсыгъэ.

Клэухым Нурбый фэтэло икълэмыпэ
къыпыкырэмэ ахэхъозыптыгъэу, тхылъ-
еджэхэр ыгъэгъушлон амал илэ зэпыты-
нэу.

ГЪУКЛЭЛ Нурбый.

АРИГИ-м илофышл.

Икъяуджи исэнэхъати афэшъыпкъ

Адэмые гурыт еджаплэм шаплугъэу,
щырагъэджагъэхэм ащышбэ уарыгуш-
хонэу шылэныгъэ лъэгъо дахэ техъагъ.
Тикъэралыгъо иапшэрэ еджаплэхэр
къаухыхи, зэльашлэрэ шлэныгъэлэжъ,
организацие ыкли учреждение зэфэш-
хъафхэм япашэ хъугъэх.

Ащ фэдэ лъэагълэхэм анэсыгъэхэм
яджэплэ гупсэ ащыгъушпэрэп, шлүклэ
агу къэкыжы, алъэкыштымкли лэ-
пылэгъу кыфэхъух. Ахэм зэу ащыщ
непэ зигугъу къэсшымэ сшлоигъо Деф-
тер Руслан Мирон ыкьор. «Заом
иклэлэцлыкых» зыфалохэрэм ар къахэ-
кыгъ, зэо ыкли зэоуж лъэхъаным иушэ-
тыплэ кынкхэр зэпызычыгъэ ны-тыхэм
аплугъэ клал. Шылэныгъэм игъогу жъэу
теуцощтыгъэ ныбжыкляхэр пытагъэ
ыкли цыфыгъэ ахэлъэу, мурадышлүхэр
зыдалыгъэхэу къырыкляуагъэх. Ятэ жъэу
заом хэклядагъ. 1960-рэ ильэсым Рус-
лан еджаплэр кыухи, псэолэшл ин-
ститутэу Ростов дэтым члэхъагъ. Ар
кыухи, лф ышлэу зыригъэжъагъэм
къышгъулагъэу ихэгъэгъу шлуагъэ кы-
фэхы.

Я 60-рэ ильэсхэм мамырныгъэ
шылаклэм изэтэгъэпсыхъан ныбжы-
кляхэр чанэу хэлажыэшттыгъэх. Казах-
стан чыкляр къышалагъы зэхъум ащ
шылэгъэ ныбжыкля мин пчъагъэм Рус-
лани ахэтыгъ. Ар пхъашлэу, бетонщикэу
шытыгъ джы къалэу Астана дэт унэхэм
ащышхэр ашлыхэ зэхъум. Дагыстан
чыгъусысышхоу шылагъэм ыуж апэу
лэпылэгъу афэхъунэу кляуагъэхэм Деф-
терым ипсэолэшл трести ахэтыгъ.
Къуаджэу Хучини клэлэеджэкля 310-рэ
зыщеджэрэ еджаплэр шызэтыригъэпсы-
хъажыгъ. Джащ фэдэ тхымыклягъошхо
къызышхыгъэ Армении Руслан
ишлуагъэ ригъэкыгъ, СМУ-35-м ипро-
рабэу Ереван унэхэр шашлыгъэх, Ле-
нинкан изэтэгъэпсыхъажыны чанэу хэ-
лэжъагъ.

Игупсэ Адыгеими цыфхэм апае унэ-
хэр, еджаплэхэр, клэлэцлыкы ыгы-

плэхэр мымакляу шилыгъэх. 1972 —
1975-рэ ильэсхэм СМУ-36-м иинженер
шъхьалэу, 1975-рэ ильэсым къышгъэ-
жъагъэу СМУ-38-м ипашэу лф ышлагъ.
Промышленнэ объектхэр ыгъэпсыхъэзэ,
республикэм ииндустриальнэ хэхъо-
ныгъэ илахышлү хильхъагъ.

1995 — 1996-рэ ильэсхэм Чэчэным
псэолэшл лфшлэнхэр Дефтерым
щигъэцклянхэу хъугъэ. Политическэ зэ-
пэуцужыым ыкли социальнэ кыныгъо-
хэм къаыгъэуцоу исэнэхъат сыдигъуи
Руслан фэшъыпкъагъ — псэолэаклэ
горэ ышлыным ыуж итыгъ.

Руслан Мирон ыкьор тыдэ шылэми
икъоджэ гупсэ шыгъушпэу хъугъэп,
уахътэ къызэрэхэкляу клэщтыгъ,
еджаплэми ыналэ тетыгъ. Мыщ дэжыым
игугъу къышхышлын къуаджэм шыш-
хэу Хэгъэгъу ззошхом хэклядагъэхэм
апае саугъэт зэраригъэшлыгъэр. Къуа-
джэм дэт мэщытми зэрагъэфэбэшт тру-
бэхэр афыраригъэшагъэх. Клэлэцлыкы
неврологическэ интернатым ишлуагъэ
мызэу ригъэкыгъ. Тэ зигугъу къэтшлы
тшлоигъор зы уахътэ горэм мы интер-
натым псэолэшл лэмэ-псымэхэр ишы-
клягъэхэ зэхъум, сомэ мини 170-рэ уасэ
Руслан къызрафаригъэщэфыгъагъэр
ары.

Зыщеджэгъэ Адэмые гурыт еджэплэм
лфыгъохэр къызыфыкыкыкыхэми, Деф-
терыр къогъу къохъажыгъэп. Къуаджэм
иклэлэплугъэу В. Яклэкор ащ игъусэу
(«Адыгэтражданпроект» зыфиорэ инсти-
тутым идиректор) комиссие еджаплэм
къагъаклы, унашъхэм, шъхъаныгъуп-
чъэхэм, джэхашъом язытет арагъэуп-
лэагъэ. Нэужым гъэцкляжыны-
шхохэр еджаплэм шыкляуагъэх.

Къоджэдэхэр, еджаплэм лүт клэлэ-
егъаджэхэр, клэлэеджаклохэр ячлыгогъу
лъэшэу фэразэх. Дефтер Руслан хэлъ
цыфыгъэмклэ, патриотизмагъэмклэ,
шэн-зеклякляхэмклэ шысэшлү къегъэ-
лъагъэ. Шлоу шылэр къыбдэхъоу Тхэм
ушгъагъ, Руслан Мирон ыкьор!

ОРКЪЖЪЭКЪО Юр.

Адэмые еджаплэм идиректор.

ЗИГЪО ЛОФЫГЪУ

Хьэр — хьэ — мэцакъэ

Зигъо лфыгъоу зэшломыхыгъэмэ
мыхъуштым плэлэ кыхъэ фэшлыныу
шытэп. Сыда плэмэ ащ ыпкъ къы-
кыклэ нэмыкып пшынын ыльэкышты.

Ары мызэгъэгъуми зэрэхъугъэр.
Къурмэн мэфагъ. Черемущкэ гъомы-
лэхъэ бэдзэршылплэм унэмысыпэу,
гъогу зэхэкышлэм, светофорым дэжъ,
хъалыгъушэ тучан-къеклякляхэр,
пкышхъэ-мышхъэхэр, хэтэрыкляхэр
зыщэхэрэр, мы чыплэм лүт тучан зэ-
фэшхъаф цыкылхэм ачлахъэхэрэр
ыкли къаыкляжыкыхэрэр бэу шызэ-
блэкыштыгъэх.

Гуфалпэу зыплпыхъэмэ, хьэ шъэ-
джашъэхэри шылхэу чыыхэу е къа-
фадзыштым ежэхэу шысыгъэх.

Пцымэмэ макъэу къэлугъэм, мыщ
дэжыым сыблэкыгъахэу сэклями,
сшъхъэ къысыгъэпхъотагъ. Къалэм
бэшлагъэу шытлэгъурэ клэлэ сьма-
джэм ыпхэкля етхъожызэ, гулэзэ,
гъын-гъыпсэу зыгорэхэр къылозэ бэ-
дзэр лъэныкъомклэ чыштыгъэ. Цыф
зэхэт купхэр зи мыхъугъахэм фэдэу
схыхъэзэ клэлэпылэшттыгъэх. «Иунэ
изымыгъэсырэр» алоу зэхэсхыгъ.

Къызэрэнэфагъэмклэ, мо тхыамы-
клэр хъалыгъу ышфынэу къызеуцум,
хьэ нэцлябгэр ыкыбклэ къечъалли
къетхъуагъ. Тхыамыклэм зыгу егъун
щаклохэми, нэмыкы цыфэу шытхэми
къахэкыгъэп. «Къыпшымышынэрэр,
къыпшыукыгъэрэр, ара?» — сэр-сэ-
рэу сызэупчыжыгъы. Цыф гуклягъур
лэкы-лэкыу зэрэклядыпэрэр зэ-

хэсшлагъ. Ауштэу хэткли, сыдкли
гумэкыгъо горэ тимылэштмэ, сыда
тызфэкляштыр ыкли сыдым тынзэ-
рэгъэсышты?

Ары. Тикъэлэ шъхьалэу тызэрэгъуш-
хорэ Мыекъуапэ ишхъонлэгъэ-дэхагъэ
пшагъэгъушпэжэу хьэ гъогурыкляхэр
ыкли унэхъэ «гъэшлуагъэхэу» къызы-
шгъуцухэрэ чыплэм зыфаер шызышлэ-
хэрэр диз хъугъэх. Ахэм къалэм
икъэбзэныгъэу мы аужырэ ильэсхэм
лъэшэу къефыхыгъэр джыри нахъ
ракъудыхы, хъэуер тыдэкли тиз...

А зэклямэ анахъ лфыр хьэхэр хъаш-
хъурлэу хъугъэхэу сабыйхэм (мыгъэ
джащ фэдэу еджаплэм клорэм хьэр
ецэкъагъ), лалымэкхэр зылыгъ нэжъ-
лужхэм зэрапыбанэхэрэр ары, джы
мары бэмышлэу сьмаджэр агъэп-
цымэмагъ.

Мы лфымклэ тиеспубликэ унэшэу
гъэнэфагъэ шагъэхъазыры, шаштэнэу
шыт. Ау хьэхэр ащ ежэхэрэп, мэлэклэ
малэхъэшэ замышлэжъэу цыфхэм апэ-
банэх, етлани шынэшэу-щтапхэхэр
арых яплэплэхэр.

Хьэр адыгэхэмкли, урысхэмкли псэ-
ушхъэ гъэшлуагъэп, ау Индием псэ-
ушхъэ гъэшлуагъэу чэмыр шамыгъэ-
тэджэу, шлопкыкыхэу зэрэщытыр гум
къагъэклы хьэ отэрэу, лъэбэкыу гуп-
сэф озымыгъэшлыжыкыхэу Мыекъуапэ
дэлъ хъугъэхэм. Хьэми псэ ил, псэклад
фэшлынын фае, ау ащ кыкырэп ахэр
шъхъафитэу къалэм дэтынхэр.

(Тикорр.).

Тщыщ хъужьыгъэ

Мыекхонэ гупчэ бэдзэршыплэ дэхъэгъум ицэплэ сатырхэм саблэкыгъэ, сатыу зышыхэрэм ахэт адыгэ клалэр сшэжыгъэ, семыкхоллэн слэкыгъэп. Тызэрэзэулагъэр тлуми тигонягъ. Узэрэшлэщтыгъэу, уазыфагу зэгурымылоныгъэ имылъыгъэу, етлани цыфыр цыфыр зыхъуклэ, уйуклэныр сыдигъокли гушыагъо, ары мыщ дэжьи зэрэхъугъэр.

Сызылуклэгъэ Хъуажь Ариф тильэкпэкъгъоу Тыркуем кыкыжыгъэхэм ащыщ. 1997-рэ илъэсым Адыгэ къралыгъо университетым щеджэнэу Тыркуем кыкли, адыгэ клэлэклэ купэу къралогъагъэм ар хэтыгъ. Зыщыщ калэу Эрбаа и Адыгэ хасэ клэшако фэхъуи, гъэсэнныгъэ Адыгеим щызэрагъэгъотынэу клалэхэр кьагъэ-клогъагъэх.

Апэрэ илъэсым урысыбзэм изэгъэшлэн пылъыгъэх, ятлонэрэм абитуриентхэр зыщырагъэджэр курскэр кьаухыгъэх. Етланэ ушэтынхэм ауж университетым истудент хъугъагъэх.

Ариф французыбзэмрэ инджылызыбзэмрэ зыщызэрагъэшлэрэ факультетыр кыыхыгъагъ.

— Тыкьагъако зэхъум, — ело Ариф, — Адыгэ къралыгъо университетым тызэрэщеджэщтым ыпклэ хэмылъэу, гъэсэнныгъэ тагъэгъотыгътэу кьыталогъагъ. Ау кьызэрэчлэ-кыгъэр нэмыкл, илъэс еджэгъухэм атефэрэ уасэр тлахызэ теджагъ. Осэ тыныр афэмыуклолэу, еджэнэу къралогъэгъэ купым щыщхэу Тыркуем зыгъэзжыгъэхэри кьытхэкыгъагъэх. Ящэнэрэ курсым тынэсыгъэу Тыркуем экономикэмклэ кризис кьышыхъуи, тятэ-тянэхэм тырагъэджыныр кьызыхылыгъэ, сэрырэ си-ныбджэгъу клалэмрэ ректорым дэжь тыклуи телъэулагъэ тлахырэ уасэм кьытфыщигъэ-клэнэу. Лъэшэу тыфэраз, джыри

тщыгъушэрэп, тигуклае кьыгурылуи еджапклэм ызыныкыо кьытфыщигъэ-клогъагъ. Шыпкэ, илъэситлуклэ тэ тапэ къралогъэ адыгэ клалэхэр ыпклэ хэмылъэу рагъэджагъэх, ау тэ ащ тыкыыхыбытагъэп.

Шъхадж иунэгъо мылъку елъытыгъэу зигъэпсыщтыгъ, ау тэ общежитием тыщыпсэунэу хъугъэ. Зыкли тымылъэгъугъэ ыкли зэхэтымыхыгъэ щыцлэ-псэуклэ тыкызыхэфэгъагъэр. Урысыем а уахътэм зэхэтымыхыгъэхэр щыцлэ-гъэх, цыфхэм язеклоклэ-гъэпсыкли зызэблхыгъыгъ, Адыгеир ахэм кьахимыубытэн ылъэкыщтыгъэп.

Общежитием пчыхъэрэ дискотекэ щыцлорэм фэдэу мэ-кьэхэо члэулыщтыгъ, зимаг-нитофон нахь дэгъумклэ зэнэ-кьокъух пшлуагъэшлэу ордэ макъэхэр агъэлъышхыгъэх. Ащ кьыхэклэу, тесэжыфэклэ, зытымыгъэгъэ-кышхоу хъу-щтыгъэ, еджако тызыклоклэ кьауатэрэр икьоу кьыдгуры-мылоу, тыкьечыгъэхэу тыщы-сыщтыгъэ. Шыпкэ, кьыра-гъаохэрэм адыгэ мэкъамэхэр, ордэхэр кьаыхафэхэклэ тигуапэ хъуштыгъ, тьлэлоу, кьаытхэу тьдэлоу кьыхэкыщтыгъ.

Аркъым е нэмыкл шьон пы-тэхэм уащыныр тиджагъоу щыт. Тыркуем щыпсэурэ лъэпкъхэм ешъохэрэри ахэтых, ау фэ-кьаигъэхэп, ащ фэдизу фэ-щагъэхэп. Урысыем щыпсэурэ лъэпкъхэм ешъоныр яклас, урысхэр ежъхэм анэмыклхэми а «узымклэ» адэгощагъэх. Ты-

зыдырагъэшъонэу тезыгъэб-лагъэхэрэм тызэрадемышхо-рэм кьыхэклэу, «шъхэклэ-фэныгъэ кьытфэшъушырэп, тыкышгъудзэрэп» — кьыта-логъэ кьыхэкыгъ. Цыфыр фэмы-емэ, ебгъэзынэу щытэп. Ешъо-ным цыфыр зэблэху, зэрехо-кы, тинэуасэу, клэлэ рэхатэу тшлэрэ ешъуагъэу зытлэгъу-клэ кьэтымышлэжъэу, изеклуа-клэхэр кьыдгурымылоу кьыхэ-кыштыгъ.

Адыгэ пшъашгъэхэр тхъае-гъэпсэух, яшлуагъэ бэрэ кьы-тэкыгъ, ахыщи, шхыни тими-лэжъэу тыкьэнагъэу, кьытаджэ-хэмэ, аупщэрыхыгъэм щыщ тагъэшхэу кьыхэкыгъ. Тыкы-тэщтыгъ, тышхагъэуи тлоштыгъ, ау зэрэщытыгъэр нэмыкл...

Ариф футболыр иклас. Тыркуемклэ еджапклэм члэсы зэхъум, футболнэ командэу илагъэм икапитаныгъ. Зыщы-сэуштыгъэ Эрбаа зэпхыгъэ кьэлэшхоу Токат кыкли тренер кьызэклом, Ариф ащ ифутбол командэ ригъэблэгъагъ, ау «се-джен фай» ылуи, фэклогъагъэп.

Тыркуем щыщ адыгэллэу Лышэ Эрэй илъэпкъ зэрэф-гумэклырэм кьыхэклэу, лъэкл, амал илэти, адыгэ клэлэклэхэм ишлуагъэ аригъэкыштыгъ: клэлэгъаджэхэр афиубыты-щтыгъэх, еджагъэ ышлынхэм ыуж итыгъ. Арын фае Ариф футболым ычлэпклэ еджэныр кьызыкыыхыгъэри...

Адыгэ хасэу щырялэм щы-зэрэуагъыщтыгъэх, «хъалыжъо чэщклэ» заджэщтыгъэхэ пчы-хъэзэхыхъэхэр шащыщтыгъэх.

Хъалыжъохэр шагъажъэ-щтыгъ, адыгэмэ яхыллэгъэ кьэбархэр кьауатэщтыгъэх, кьашъоштыгъэх. Адыгеим щырагъэджэнхэу клэлэклэ куп зэрауагъойрэр зызэххым, ежъ Хъуажь Ариф кьэклошхэм захаригъэтхэгъагъ.

Адыгэ къралыгъо универ-ситетым французыбзэмклэ ыкли инджылызыбзэмклэ ифа-культет кьышыхыгъ. Адыгаб-зэр, урысыбзэр, французыбзэр, инджылызыбзэр ешлэх, ау сэ-нэхъатэу зэригъэгъотыгъэр ыгъэфеджышхыгъэу хъугъэп. Адыгеим укышыхыгъэм, гъэсэнныгъэ зызэбгъэгъотырэ нэуж узыщылэжъэщт Иофшлэ-плэр гъотыгъошлон, зыгорэ кьыбдемылэм...

Ариф хегъэунэфыкы лэ-жапклэу Адыгеим кьашара-тырэр зэрэмклэ дэдэр. Оуиеу унэ уимылэмэ, унэ уубытэу ыпклэ лыптын зыхъуклэ, хэб-зэ лэжапклэр икьушхэп. Ары бэдзэрым щыщэн фаеу зы-клэхурэр.

Урысыем щэн-щэфэн, бэдзэр зэфыщытыклэу илгы хъугъэм клэлэгъаджэхэм, врачхэм, цыф гъэсэгъабэм ащыщхэм ясэнэ-хъатхэр чларигъэдзыхи бэдзэ-рым тесынхэ фаеу ышлыгъэх, зэрэпсэунхэ кьалэжышхыным

фэшл. Ар тинэрылгъэу.

Цыфым кьыныгъохэр щыцлэ-ныгъэм щызэпчыгъэ игъашлэ кьехы. Тильэкпэкъгъоу Ады-геим кьэзыгъэгъэжы зышло-игъохэм пэрыохъоу апэ кьыта-джэрэр нахыб лэпылэгъоу агъотырэм нахы. Кьэзыгъэ-зэжъхэрэм законным икьулыкьу-шлэхэр «пропискэ уила?» алошъ, яупчых. Унэ кьэпщэфыгъэу уимылэмэ, тьдэ уратхэшта? Зыгорэм иеу, ыпклэ ептыгъэ зы-щыпсэурэм уратхэщтэп.

Кьыныгъоу Ариф ыпэ кьы-кыгъэхэм ащ фэдизу ягуагъу кьызклэсшыгъэр ахэм кьа-гъэщынагъэпышъ ары. Адыгэу зэрэщытымклэ, илъэпкъ щыщ хъужы зэрэшлоигъомклэ пы-тагъэ кьызыхыгъэфагъ. Тыр-куеу илахылыр зыщыпсэухэрэм ымыгъэгъэжъэу, Адыгеим кьэнэжыгъ. Лъэпкъшлэжъ гуп-шысэр зыдылгъышъ, ари лыгъэм щыщ. Тыркуем Ариф ышнахыжышхыгъэ зы шып-хурэ унагъохэр ялэху щэпсэ-ух, ятэ дунаир ыхъожыгъ. Янэ Адыгеим кьышэжыгъэу Мые-кьуапэ щыцл. Ариф джыри кьы-щагъэгъоп, арышъ, шъхъэгъусэ тэрэз ыгъотынэу, инасып кьы-члэклэнуу тыфэлъало.

ХЪАРЭХЪУ Мурат.

Сурэтым итыр: **Хъуажь Ариф.**

ВETERAN IOFYГЪОХЭР

Пшызэ шъолыгъэр нэмыщхэр зэрэрафыжыгъэм фэгъэхьыгъагъ

Хэгъэгъу зэошхом илъэхъан советскэ ыкли нэмыщдзэхэр анахь пхъашэу зыщызэпэу-жыгъагъэхэм ахалыгъэ Темыр Кавказыр. Нэмыщ командовани-ем ыгъэхъазыгъэ планэу «Эдельвейс» зыфалощтыгъэм кьыдилыгътэщтыгъэ плэлэ клэклым кьыклол Кавказыр аштэнэу. Ау ащ фэдэ гухэлъ бзаджэр фашистхэм кьызэрадэ-мьхуагъэр зэклым тинэрылгъэ-гъу. Темыр-Кавказ ыкли Зака-вказье фронтхэм ядзэхэм хы Шуцлэ флотымрэ Азовскэ флотилиемрэ яхыдзэлхэр ягъу-сэхэу зэхачэгъэ зэо хылылэхэм Кавказым икьушхъэ дэкли-плэхэм Германием идзэ хшы-пыкыгъэхэр кьащызэтырагъэ-уагъэх. Етланэ пьидзэр кьуш-хъэм кьычлафыгъ. Пый мэхъа-джэр зэхачэгъагъуи, кьэнагъэр Кавказым рафыжыгъ.

А зэошхом тидзэхэм текло-ныгъэу кьышыхыгъэр кьыз-клэуагъэр СССР-м щыпсэурэ цыф лъэпкъ зэфэхьафхэм азыфагу зэблэгъыныгъэ-зэкъо-ныгъэ пытэ зэриллыгъэр ары. Лъэпкъ пстэури пытэу зэкъоу-о-хи, зышъэ икыгъэ фашисты-

дзэхэм апэуцужыгъэх ыкли теклоныгъэр кьыдахыгъ.

Кавказымклэ анахь зэошхохэр зыщыкыуагъэхэм ащыщ Красно-дар краир, Адыгеири ащ кьыхе-убытэ. Краим икьэлэ шъхалэу Краснодар 1941-рэ илъэсым заор кьызежъэм, промышленнэ предприятие 96-у ащ дэтыгъэхэм янахыбэмэ дзэм ищыкыгъэ продукция кьыдагъэклэу хъу-гъагъэ. Ахэр автоматых, мино-метых, авиабомбэх, дзэклол щыгыных. Нэмыщ авиациер 1942-рэ илъэсым кьалэм кьыш-хыащыбыбэти, кьыдаощтыгъэ. А илъэсым ишышхъэлэу мазэ фа-шистхэм краим икьэлэ шъхалэ аштагъ. Мыщ цыф хыабэ да-укыхыагъ. Душегубкэмклэ нэб-гырэ минибл шагъэклодыгъ. Пстэумкли Краснодар нэбгырэ мин 13 шаукыгъ. 1943-рэ илъэ-сым мзасем и 12-р ары тидзэхэм Краснодар заштэжыгъэр. Апэу Адыгеир, етланэ Краснодар кра-ир шъхъафит ашлэжыгъ. Ар зыхъугъэм илъэс 68-рэ тешлагъ.

А хъугъэ-шлагъэм фэгъэ-хыгъагъ ветеранхэм я Красно-дар край совет джырэблагъэ Темрыкыо районым щызэхи-

щэгъэгъэ научнэ-практическэ конференциеу «Темыр Кавказым щыклогъэ зоахэм кьащыдэ-хыгъэ теклоныгъэр егъашлэм тщыгъушхэщтэп» зыфило-рэр. Ветераныбэ зыхэлэжыгъэ цыф зэхачэгъу зыщырагъэклогыгъэр Азовскэ хым лус поселкэу Ку-чугури дэт санаториеу «Мэ-шлуагъ» зыфило-рэр ары. Мыщ кьэклолэгъагъэх Краснодар кра-им икьэлэ ыкли ирайон пстэумэ ащызэхэлэжыгъэ ветеран советхэм ялэжыгъэх. Конференцием кьы-рагъэблэгъагъэх ветеранхэм я Адыгэ республикэ совет илэ-жыгъэх, Абхъаз Республикэм ыкли кьалэу Ставрополь кьарыкыгъэ ветеран хьаклэхэр. Конференцием хэлэжыгъэх АР-м иветеранхэм ясовет итхъамагъу Генрих Барта-шук, ветеранхэм я Адыгэ респуб-ликэ совет ипрезидиум хэтэу, хы-дзэ флотым иветеранхэм яреспуб-ликэ организацие итхъамагъу, контр-адмиралэу Тхъагъэпсэу Мэ-джыдэ ыкли мы сатырхэм яавтор.

Научнэ-практическэ конферен-циер зэрищагъ ветеранхэм я Краснодар край совет итхъама-гъу, Социалистическэ Иофшлэ-клэм и Лыхъужьэу Н.И. Горо-

воим. Ащ зэрэхигъэунэфыкы-гъэмклэ, нэмыщ-фашист теха-клохэр краим зырафыжыгъэхэр илъэс 68-рэ зэрэхъугъэр игъэ-клотыгъэу Пшызэ шъолыгъэр щыхагъэунэфыкыгъэм, непэ кьызнэсыгъэм ар ветеран орга-низацием щыгъушхэрэп. Мы Иофшлэбзэр ветеран совет пстэ-уми ялэубытыплэу Иофэу ашлэ-гъэхэм яклэхурэ зэфэхьысы-жыых, аклэжыгъэхэри агу кьагъэкыжыгъэхэу, заом хэтэ-гъэхэу краим исхэм инэу аналэ апырагъэты.

Конференцием кьышыхыгъэ-лагъэх ветеран совет зэфэшъ-хыафхэм ялэжыгъэхэу кьэклолэ-гъэхэр. Ахэм ащыщых заом иве-теранхэмрэ дзэ кьулыкьушлэ-хэмрэ ясовету краим щызэхэ-щагъэм итхъамагъу М. Шибано-выр, ветеранхэм я Краснодар кьэлэ совет итхъамагъу И. Сви-ридовыр, ветеранхэм я Абхъаз республикэ совет итхъамагъу А. Тария, кьалэу Шъачэ иве-теранхэм ясовет итхъамагъу В. Гор-буновыр, ветеранхэм я Ставро-поль кьэлэ совет ипашэу, отстав-кэм щыцлэ полковникэу В. Коза-ченковыр, нэмыклэхэри. Ветеран-

хэм я Адыгэ республикэ совет итхъамагъу Г. Баргашуки кон-ференцием кьышыхыгъагъ, Адыгэ Республикэм исурэтышлэ-хэм ялэшлагъэхэм ащыщ сурэт дахэ Н. Горовоим фи-гъэгъошхэу.

Конференцие ужом зэхыхэм кьэклоллагъэхэм апае «Лэнэ хъу-рае» зэхачагъ. Ащ Абхъазым, Адыгеим, Краснодар ыкли Став-рополь крайхэм яветеран обще-ственнэ организациехэм Иофшлэ-нымклэ опыгъэу ялэхэр щызэфэ-хысыжыгъэх. Мыщи кьэлэ, район ветеран организацие зэ-фэшъхыафхэм ялэжыгъэхэу нэбгы-рибгъу кьышыхыгъагъ. Мы Иофшлэбзэу рагъэклогыгъэр нэмыщ-фашист техаклохэр Пшы-зэ шъолыгъэр зырафыжыгъэхэр илъэс 68-рэ зэрэхъугъэм иаужы-рэ клэху язэхыхъэу алытагъ.

Поселкэу Кучугур Темрыкыо районым ит псэуплэ тегъэпсыхыа-гъэхэм ащыщ. Ащ ичлэуагъэм игъэклотыгъэу сэнашъхэр аща-лэжы, комбайнэ гъэшлэгъон-хэмклэ ар зэрэуахыжыгъэрэи тлэгъугъэ.

Мэфишым тыкьэтыфэ зэхы-хэм кьэклоллагъэхэм тагъэ-шлуагъ, тахъаклагъ. Санаторием хэт номерхэм хьаклэхэр арысы-гъэх. Темрыкыо районым кыкы-гъэ художественнэ самодеятель-ностым иконцертэу кьагыгъэр агу рыхыгъ. Делегат пэпчэ шлу-хыафтын кьыраты, шъхъадж игъогу техажыгъ.

ШЫМЫГЪЭХЪУ Мурат.

Мэфэ щэджэгъуагъ ар мэзым кыырахи кызахым, а мэфэ дэдэм Тыгуан цѳу фаусыгъ. Ащ кыыщегъэжъагъу ищылэныгъи зэхъоклыгъэ хуэгъэ. Хъацѳу цыфым кыфыусыгъэри гъучѳ пшъэхъоу ыпшъэ кыырильхъагъэри фэлъэгъуштыгъэхэп. «Тыгуан» аѳоу кыызеджэхэкѳ, ар ыгу зэрэримыхырэр, зэрэгъужырэр кыыхъэу, фэмыхъукѳ кыызэплъэкѳыштыгъэ.

Хъэ лъэпкъхэр зэрэщтапхэхэм, зэрэшхъафитынчъэхэм, цыфым зэрэфэшъыпкъэхэм, зэрэфѳорышлэхэрэм пае лъыгъэныгъэ афырилагъэп, кыыридзэштыгъэхэп.

Цыфхэм яплъакѳи ыгу рихыштыгъэп, кыдэхъашхъэху, гуштэгъуаджэу кеплъыху кыышхыштыгъэ. Джыри щыгъупшагъэп гъучѳ хъагъэм исэу къуаджэм кызахым, ахэр лъэшэу зэрэщхыштыгъэхэр, хъэмэ язэрэшхыжъпѳѳу макъи, цыф псзуалъэхэм, шагъухэм кыапыурэ мэри...

Цыфхэр кыышхъашытхэу зэрэгъэщхыштыгъэх: ашлогъэшлэгъонэу, тыгъужъ шырым пшъэхъур зэпишхыкѳи шѳоигъоу ыцэхэмкѳ зэрятхорэм, еплъыштыгъэх. Шхъафитэу щылэнэу къэхъугъэр джы хъэ унэм радзагъэу шхъафитынчъэу исыгъ...

Сыдэуштыгъэ пшъэхъур зэпишхыкѳи ыльэкѳина джыри кѳуачѳ икѳоу кыызхэмыхъэгъэ лъакъохэм атеуцогъэ кѳодый нылэп, ынэхэм дунэе нэфыр залъэгъуэгъэм чэщ мэфэ заул нылэп тешлагъэри.

Гъаблэм ыгъэллэныр ары кыфэнэгъэ закъор. Цыфым кыфыиугупшысыгъэ шылакѳэм еуцоллэным фэгъахэп, ау хъакѳ-кѳокѳ пѳагъэр джыри ыгу кыышхыштыгъэгоп, ар джыри нѳбжыкѳлагъ. Цыфми ар ышлэщтыгъ. Тыгъужъ шырым бѳ ыкъудын ыльэкѳыштѳэп мышхы — нѳбэр нахѳ лүш.

Бѳрѳ пѳмытэу ратырэр зѳклѳ зетырильакѳэу ышхы хуэгъэ. Мэфэ заулэрэ лы плъыжъэу кыратыштыгъэр зэримышхыштыгъэмкѳ, ыпшъэ иль пшъэхъур зэпишхыкѳимѳ шѳоигъоу зызэрэхитганэщтыгъэмкѳи, клэгъожыгъ. Ущылѳ пшѳоигъомѳ ушхэн зэрѳаер кыыгурыуагъ.

Мафэхэр блэкѳыштыгъэх. Аузѳ гъучѳ пшъэхъоу ыпшъэ ильри рахыжыгъ. Ылгапэхэри нахѳ пыгъэ хуэгъэх, ыбгъи хэхъуагъ, зиушъомбгъугъ. Ыцѳ ужхэр кыызтенэгъэ пшъэхъур цыфым ыпашхъэ ильыгъ. Цыфыр ххыпцѳыштыгъэ, ар зыфэрэзжыгъ: хъакѳ-кѳуакѳэр ылѳ кыхъагъ, ришлэн зифѳорэм фитэу хуэгъэ.

Тыгуанѳ лъэшэу зызеутхыпкѳым ыуж чыжъэу кълъэгъорѳ мѳз шхъуантѳ ынѳ тырымхъу зимыгъэхъеу бѳрѳ плъагъэ. Жы макѳэу кепшэрэм мѳу джыри щымыгъупшагъэр кылынгѳэлъыштыгъэ, Тыгуанѳ ар игуапѳу зыуишэщтыгъэ. Ащ лъыплъэзѳ, цыфыр ххыпцѳыштыгъэ, ау ынѳмѳ тхъагъэпцѳыгъэмрѳ гушпысѳ сакъымрѳ кълѳлэщтыгъэ. Пшъэхъоу ыпашхъэ щылыгъэр кызештѳм, ылѳгу шъуамбгъомѳ ачѳлѳодагъ. Ащ кыпылукѳыгъэ макъэм Тыгуанѳ кыфызэплъэкѳыгъ. Чѳум дѳжѳ уц шхъуантѳр щызыхуштыгъэ тѳыр кълѳоигъ, ыбжъа-кѳохэри оным фѳхъазырхъу зыкыыриштыгъ. Ар зельэгъум Тыгуанѳ мыгулѳу, ужышхорѳ пшахѳом кыытиригъанзѳ, чѳум фиуэнкѳыгъ.

— Тыгуан! — къеджагъ цыфыр. Тыгъужырѳ а макъэм кыфызэплъэкѳыгъ. Ихъэмэ зѳряджѳрѳ гъэшѳуабзѳм фѳдѳу цыфыр шъабѳу къеджэщтыгъэ. Ащ ыкѳыбкѳлѳ чѳунзѳым узыдѳплъыкѳлѳ мѳзѳуныр кълъагъо, кълѳлэчъэжъыем дѳжѳ хѳшхори щыт.

— Псынкѳэу, кѳин кыышмыхъоу Тыгуанѳ чѳу лъхъанчѳм шхъапырыпкѳыгъ.

— Къэубы — ы — ы! — цыфым иджѳмакъѳ ыкѳыбыкѳлѳ кыышлүгъ... Пшъэхъур джыри ыпшъэ кыыралъхъажыгъ нахѳ пыгъэу, онтѳгъу-онтѳгъоу. Чѳщ-мѳфищым кыкѳлоцѳ Тыгуанѳ афѳшхагъэп, мѳлакѳэр зѳхишлэщтыгъэп. Пшъэхъур ыпшъэ ильѳу, бзѳмылѳоу

мѳз лъэныкѳомкѳлѳ плъэщтыгъэ. Ащ фѳадизым Тыгуанѳ зѳ нѳмылѳми кълѳтѳджыгъэп, ынѳхэр кѳуасѳщтыгъэх, зѳхишлэщтыгъэ закъор зы лүлхъэ зѳмыхыгъэ ычый гъучѳ пшъэхъум кыызѳрифыштыгъэр ары. Ау анахъѳу фѳмышчѳыштыгъэр шакѳом ылѳ фѳабѳу ышхъэ кыынысѳщтыгъэр ары. Лѳу, янѳ зыукѳыгъэр, ишхъафитныгъи лѳзыхыгъэр ары.

Ау нахыбѳрѳ ыщылѳн ымылѳэкѳыжъѳу зѳгорѳм ыцѳэхэмкѳлѳ а лѳм зыхи-гъэнагъ. Цыфыр ыкѳыбыкѳлѳ клѳпкѳи кѳаышыр кыызѳрихъакѳыгъ. Тыгуанѳ ытхъакѳумѳхэр тыригъаплѳхи ышхъэ кыылѳтыгъ, кѳеоным ежѳу. Ау бысымыр кѳемыоу лүкѳыжыгъ.

Ятѳонѳрѳ мафѳми мышынахъѳу кыыклѳрыхыи лѳ кыышифѳу ригъѳжагъ, ежымыи зыпари ылѳщтыгъэп.

Шагу хъэшхор кыыклѳрыхъѳти ылѳгъурѳр шѳомылѳофыхъѳу кеплъыштыгъ. Тыгъужыри нѳхаѳу ащ загъорѳ фычѳлѳыштыгъ.

Тѳури зѳдашхэщтыгъэ. Бысымри апѳлѳдзыгъѳу кѳяплъыштыгъ. Тыгу-

ТЫГЪУАН

Рассказ

жыым ыпшъэцыхэр кыызэрѳтѳджхэрэр ылъэгъуштыгъ.

Ащ мафэхэр ылытѳэщтыгъэх. Щылагъэ зилѳ цыфѳу ар шытыгъ.

Хъэм чѳщырѳ унѳр кыыгъэгъунѳщтыгъ, мафѳрѳ мѳзым шакѳо зыдишѳэщтыгъ. Щазмѳхэр щыгъѳу, шхончыр ыкѳыб идзагъѳу, мыгумѳкѳыхъѳу, гѳогум рыклѳштыгъэ, хъѳри мѳклѳ-маклѳу, гѳогубгъу уцым хѳпѳмыхъѳзѳ, зыкыышырымѳганѳу хѳклѳрыкѳыштыгъ. Ахѳр мѳзым хѳхъѳѳхѳ Тыгуанѳ чѳфынчъѳу алъыплъэщтыгъ... Мѳз шхъуантѳр ынѳмѳ кълѳлѳплъэщтыгъэ, хымѳ огури зѳбгырыклѳтыштыгъ, мѳфѳ нѳфынѳр кыызыпыкѳырѳ жѳогъошхорѳ мѳз кѳыбым щѳетѳысѳхыштыгъ. Ащ фѳѳдѳ уахътѳм ыпѳ псыгъо кыылѳтѳу, ежѳ хѳкѳыпѳлѳнчъѳу зѳрытым кыытырѳ ибыу макъѳ кълѳшлѳтырѳ огу нѳклѳышхѳм ритлүпшыхъѳмѳ шѳоигъоу хъуштыгъэ, ау макъѳер кыкѳыштыгъэп...

Зѳгорѳм, чѳщым, ильфыпѳлѳ чыжъѳ кыилүкѳырѳ макъѳр ытхъакѳумѳмѳ кълѳубытыгъ. Тыгуанѳ псынкѳѳу кыызшы-лѳэтыгъ. Макъѳр макѳѳу ыкѳи чыжъѳу ятѳонѳрѳу мѳзым кыышылүгъ. Пкѳыхъаплѳ фѳхъужыгъѳ мѳзыр ильфыгъѳ кълѳджѳжыштыгъэ. Тыгуанѳ кълѳджѳрѳ шлүнкѳым ылъэныкѳокѳлѳ зидзыгъ, ау пшъэхъум кыызѳклѳидзѳжыгъ.

Ащ ыпѳклѳи зѳрѳхъуштыгъѳм фѳдѳу, цыфылѳр арѳу кыышлѳшылѳзѳ, пшъѳхъунѳ зѳрыдзагъѳхъѳу ыпшъашъѳо пызыубытыкѳыгъѳхэр, ыцѳэхэмкѳлѳ зѳхищунтхъѳнхъѳу пылыгъ. Ау ахѳр зѳпызыу-тын кѳуачѳлѳ илагъѳ. Ауштѳу зѳхъум Тыгуанѳ апѳрѳу кълѳбыгъѳ. Тхъаусыхѳ макъѳр, зѳрыфѳгъѳ чыпѳлѳм пѳаѳу рѳщыжыным ильѳлѳу, ежѳ нахѳ клѳчѳлѳ лъэшым клѳчѳлѳгъѳу зѳрѳфѳмыхъѳурѳр кыызыхълүкѳырѳ быу макъѳр гур ылѳгълѳзѳзѳу, чѳщыгум ритлүпшыхъагъ. Шагъухѳр кълѳхъакъугъ. Зым ыуж адрѳр итѳу чылѳм щыц хъѳхѳри кыызѳлѳы-хъакъугъѳх. Цыфхѳр унѳхѳм къары-хъушъуытыгъѳ. Шѳуѳ макъѳхѳри, шхончѳо макъѳхѳри кыызѳлѳылүгъѳх... Быу макъѳр мѳзым хѳклѳдѳжыгъѳ.

Ар зыхъугъѳм ыуж зы мафѳ блѳкѳыгъ, пчыхъѳри ащ клѳлѳылуагъѳу быу макъѳр джыри нахѳ блѳагъѳу кыышылүгъ. Тыгуани ащ пѳбыужыгъѳ.

Ящѳнѳрѳ чѳщым тыгъужъхѳр унѳм блѳгъѳ дѳдѳу кълѳклѳлагъѳх. Джауштѳу пчыхъѳ кълѳ кълѳлѳштыгъѳх...

Шакѳо кыызыкѳыжъхѳклѳ, шагухѳр Тыгуанѳ иунѳ дѳжѳ гъолъыштыгъѳ. Тыгъужыри рѳхъѳт хъугъѳу ышхъѳзѳшѳо ыпѳрѳ лъакъѳомѳ атырилъхъѳщтыгъѳ. Хъѳм кыыпыхырѳ мѳм мѳклѳ-маклѳу есѳщтыгъѳ.

Пчѳдыжѳ горѳм бысымыр Тыгуанѳ кыыклѳрыхыи ыпшъѳ иль лүнкѳыбзѳр кыылуихыгъ, пшъѳхъѳу цыпѳр ылѳ сѳмѳгу кыыришѳкѳыгъ.

— Некѳо, Тыгуан, — ылѳагъ ащ, — игъѳ хуэгъѳ.

Цыфыр, пшъѳхъунѳхэр ылѳмычѳлѳ пытѳу чѳлѳхъѳу, тыгъужыым лъѳклѳ, гугъѳо уцыхъѳу осѳпсыр зытеулѳкѳагъѳм сѳпѳнѳлү хъугъѳ щазмѳхэр кыыльѳсы-хъагъѳх. Ар псынкѳѳу клѳштыгъѳ, ыуж итѳу лъыклѳрѳ хъѳми кълѳшѳуипцѳыштыгъѳ.

Тыгуанѳ ыгу лъэшѳу кыытеоштыгъѳ, джынѳс зѳхимышлѳгъѳ мѳ зѳфѳшъѳхъафхѳр кыылуоштыгъѳх. Мары игупѳс тыгъужыбым ымѳ кълѳеугъ зымышлѳжъѳу Тыгуанѳ а лъэныкѳом бгъѳклѳ зидзыгъ. Цыфыры ыуж ит, хъѳри макѳѳу хѳхъѳкъуыкѳызѳ, кълѳлѳчъѳ.

*ДЖУМА Ахуба,
абхъаз тхаклү*

Шакѳом шхончыр ыкѳыб кыырихыгъ, кыыгъѳхъазырыгъ. Ошлѳ-дѳмышлѳу тыгъужыыр кыызѳрилъѳшъулѳи ыпшъѳ иль лүнкѳыбзѳр кыызѳлуихыгъ, ар ышлѳшъ мыхъѳу Тыгуанѳ цыфым еплъыгъ, ышлѳштыр кыыгурымылѳуапѳу. Адрѳр кълѳлѳбѳхи лѳ кыышифагъ, ихъѳхѳм афѳдѳу:

— Еу, уапѳ егъѳхъѳ, Тыгуан!

Хъѳри, хѳхъакъуыкѳызѳ, кълѳкѳлахыи лъэшѳу хъакъѳоу ригъѳжагъѳ.

Тыгъужыымѳ лъэшѳу кыылуагъѳмкѳлѳ Тыгуанѳ кыышлагъ, мы чыпѳлѳм бѳмышлѳу ахѳр зѳритыгъѳхѳр. Тхъагъѳпцѳѳу, зыфѳсакъыжыызѳ, алъѳклѳ. Ылѳыкѳи ышѳокѳи мѳз хъакѳлѳ-кълѳуакѳлѳмѳ зѳрѳафѳдѳр ащ ыгучѳлѳ шъыпкѳѳм кыышы-ушыжыштыгъѳ, ишлѳжѳ мѳзым кыыу-кълѳбзыштыгъѳ, цыфым зѳригъѳусѳри щыгъупшѳжыным фѳхъазырыгъѳ.

Тыгуанѳ тыгъужъхѳм мѳз гъѳхъунѳм ащыклѳхъагъѳ, адрѳмѳ кыытрагъѳзи ащ кыыфауэнкѳыгъѳ, ау хъѳ хъакъѳу макъѳм кыызѳтыригъѳуцугъѳх. Арѳу щытми кыыклѳрыхъѳхи кълѳпѳмыхъагъѳ, зыпари кыырамылѳу лүкѳыжыгъѳх.

Кыызѳрѳдѳзѳекѳохѳрѳр кыыгурымылѳу Тыгуанѳ ахѳм ауж итѳу алъѳклѳ, хъѳри хъакъѳузѳ, цыфыр кыызылѳвѳшѳ. Ары Тыгуанѳ зѳщызыфѳпѳштыгъѳр, хъѳм ихъа-къѳу макъѳ фѳщѳчѳыжыштыгъѳп. Ащ ыпшъѳ тыкѳын зызышыгъѳнѳшгъ уахътѳр кыызѳрѳблагъѳрѳр ышлѳштыгъѳ... Ау тыгъужъхѳм игухѳлѳ кыыдагъѳхъугъѳп. Ащыц горѳм кыытиригъѳзи Тыгуанѳ зыкыыжѳхидзагъѳ, ежы-ри ащ фѳхъазырыгъѳ. А охътѳ дѳдѳм тѳфѳу шхончѳ омакъѳр кълѳлүгъ — зыри-утѳкѳыжыызѳ тыгъужыыр уц шхъуантѳм хѳфагъѳ.

Улагъѳм кычыѳрѳ лъыр тырибзѳикѳын ыгу хѳлѳѳу — хѳта зышлѳрѳр, ар ятѳ ылынкѳи мѳхъѳуба, — Тыгуанѳ зыклѳрѳхъѳм, тыгъужѳ улагъѳм ыцѳэхэмкѳлѳ ыгътѳм блыпкѳ зыкыыхыгъѳнагъѳ. Ятѳонѳрѳу шхончѳ омакъѳр блѳгъѳ дѳдѳу кыышылүгъ — тыгъужыым ыпѳрѳ лъа-кълѳхѳмкѳлѳ зыкыылѳтыгъѳ, ау клѳчѳлѳнчъѳу зѳхѳфѳжыгъѳ. Тыгуанѳ ыпѳс хѳлѳжыызѳ, тыгъужыым ишлѳуагъѳ зѳрѳригъѳ-кълѳшгъ шлѳклѳр ымышлѳу, кыыричѳы-хъакѳыштыгъѳ.

Бгъѳтѳрѳзѳыжыын умылѳэкѳышгъ хѳу-кълѳоныгъѳ ащ лѳклѳшлагъѳ, ау сыда, сыдѳгъѳу? Игупшысѳхѳм цыфым кълѳ-

хищыжыгъѳ: ыпшъѳ шѳо пшъѳрылѳ-ыр джыри кыырилъхъажыгъѳ.

Кыызѳклѳожъхѳм гъучѳлѳ пшъѳхъур шѳо пшъѳрылѳым кыыпишлѳжыгъѳ, ау ыцѳэхэмкѳлѳ ащ зыхигъѳнѳжыштыгъѳп, узѳмысѳн шылѳп ныла, есѳжыгъѳ, зы-пари ымылѳоу щылыгъѳ, чыыештыгъѳ хъѳ пшыгъѳри. Мѳзым ылъэныкѳокѳи зажѳщтыгъѳ тыгъужѳ быу макъѳхѳри кыышылуужыштыгъѳхѳп.

Ятѳонѳрѳ мафѳм цыфым кълѳкыыр дѳпкѳым тыгъужышѳор кыыпилагъѳ. Шагум тлѳклүрѳ дѳтыгъѳ, ылѳхѳр ытхъа-кѳыжыхи хъѳр игъѳусѳу дѳклѳыгъѳ. Тыгуанѳ изакъѳо кълѳнагъѳ. Гушпысѳхѳр зѳуж итхъѳу кыышхъаырыхъѳщтыгъѳх. Кълѳхъуллагъѳр зѳклѳ ынѳ клѳтыгъѳ, ильѳпкълѳгъѳухѳм хъакѳлѳ-кълѳолагъѳу адызѳрихъагъѳм паѳ зиумысыжыштыгъѳ...

Цыфыр хъакѳлѳ-кълѳуакѳлѳм нахѳ лүшѳу кыычѳлѳкѳыгъѳ. Ар зыфѳягъѳр — тыгъужыыр ылѳрѳм блѳмыкѳлѳу кълѳдѳлү-ныр, зыфѳлѳрѳр ыгъѳцѳклѳныр ары.

Тыгъужъхѳр нѳмыкѳлѳ чыпѳлѳ клѳжыгъѳх, хъаулыѳу пчыхъѳ кълѳс Тыгуанѳ ахѳм яжѳщтыгъѳ. Мѳзым зыпари кыыхѳлүкѳыжыштыгъѳп.

Пчѳдыжѳ горѳм ытхъакѳлүмѳлѳа-пшъѳмѳ кълѳхѳлѳб-лѳыбыхыи бысымым пшъѳхъур ыпшъѳ кыыпитлѳтыкѳыгъѳ. Пчыхъѳ нѳс Тыгуанѳ шагур кыыкѳлү-хъѳу дѳтыгъѳ, гъолъымѳ гушпысѳштыгъѳ, чѳщыр кълѳсыфѳ дѳгүлѳу ежѳщтыгъѳ. Ар нахѳ кълѳблагъѳ кълѳси мѳзыри нахѳ блѳагъѳу кыышхыштыгъѳ, гүмѳкѳыми нахѳ зѳлышгъѳщтыгъѳ.

Цыфым пшъѳхъур ыпшъѳ зыкѳы-рихыгъѳм, ащ зыгорѳ зѳрѳхѳлѳыр Тыгуанѳ кыыгурылѳштыгъѳ, ау мѳзым иджѳмакъѳ клѳчѳлѳ лъѳш хѳлѳыгъѳ. Цыфыми ар ышлѳн ылъѳкѳынѳу щытыгъѳп. Тыгъужыыр чѳщыр кълѳсымѳ ылѳо ежѳщтыгъѳ, ащ зыфигъѳхъазырыштыгъѳ, зыгъѳтхъагъѳпцѳызѳ. Ау шакѳоми зыпари ылѳштыгъѳп, кыылыплъэщтыгъѳ нахѳ.

Аузѳ тыгъѳр кълѳхъагъѳ. Мѳзыми нѳбжыкѳу чылѳр кыытегъѳольхъагъѳ. Тыгъужыыр кълѳблѳчъѳжыѳм дѳжѳ шыт, тыгъѳкълѳохъаплѳр кълѳушлүнкѳыным ежѳш. Нѳбгъунджыкѳлѳ бысымыми фычѳлѳплъыгъѳ: зѳплъыгъѳр, шхончыр ылъѳклѳу, лъѳгуцым рѳхъѳтѳу зѳрѳтѳсыр зельѳгъѳум зыгъѳлѳѳѳи чѳум шхъапы-рыпкѳи мѳзым фиуэнкѳыгъѳ.

Куѳо-шхончѳѳу, хъѳ хъакъѳу макъѳхѳр зѳхъѳажыгъѳхъѳу кыышлѳшылѳщтыгъѳ, ау ежѳ ижыкълѳщѳ макъѳ нѳмыкѳлѳ Ты-ыгъѳуан зѳхихыштыгъѳп. Бысымым ишагу щырѳхъатыгъѳ. Арѳу зѳхъум хъѳр кыызѳлѳлѳкѳыгъѳ. Ылѳхѳр ыпчѳнѳ итхъѳу шакѳлѳр лъѳгуцѳ лъагѳм лүшхыпцѳыклѳу тѳтыгъѳ, ылъакъѳомѳ апѳмычыжъѳу хъѳри щылыгъѳ.

Мѳфитѳо цыфыр шакѳо кълѳагъѳп. Шагуми унѳми лѳф ащицѳлѳштыгъѳ, Тыгуани щыгъупшѳжыгъѳм фѳдагъѳ. Ау хъѳр рѳхъатыштыгъѳп, тыгъужыым иуни, пшъѳхъоу ыпшъѳ ильыгъѳми япѳмыштыгъѳ, хѳхъакъуыкѳыштыгъѳ. Шакѳом орзѳ лѳплѳ кыыхыи тыгъужыым иунѳ щызѳригъѳзѳѳагъѳ. Ащ тыгъужъ-хѳм яхѳбзѳхѳр ышлѳштыгъѳ.

Ящѳнѳрѳ мафѳм Тыгуанѳ мѳзым кыкѳыжыгъѳ. Ащ ибыу мѳкълѳ макѳлѳ хъѳм кыызѳхихи пѳгъѳокѳыгъѳ, унѳм пѳмычыжъѳу щызѳлүклѳжыхыи укълѳбзыгъѳ-пхъѳнкѳыгъѳ шагум зѳгъѳусѳхъѳу кыыдѳхъажыгъѳх.

Бысымым зыпари кыымылѳу ыкѳыб кыыфигъѳзи унѳм ихъажыгъѳ. Хъѳр гушлѳштыгъѳ, ыклѳ ыгъѳсысызѳ Тыгуанѳ едѳхѳшлѳштыгъѳ; тыгъужыыр, хѳлѳѳщыкѳызѳ, иунѳ ипшыхъажыи орзѳ шъабѳм хѳгъѳольхъагъѳ...

— Тыгуан, Тыгуан, — гъѳшлѳа-бзѳклѳ кыыдѳгушылѳштыгъѳ бысымыр. Ышхъѳ кыыкѳлѳлѳи ынѳгу клѳплѳагъѳ: ар лъызѳклѳагъѳ, цѳуж улѳгъѳ куухѳр тѳлыгъѳх, арѳу щытызи шѳлѳуштыгъѳп. Иулагъѳхѳм гъѳушкѳоигъѳ уцхѳр кълѳтыритѳкълѳохи узыр зыхъѳжыкѳым, апѳрѳу цыфым ынѳмѳ акѳлѳплѳагъѳ — кыызѳрѳфѳгүмѳкѳырѳ, гүклѳгъѳушхѳ зѳрѳклѳлѳыр акѳилѳгъѳуагъѳ.

— Тыгуан, Тыгуан, — кыыкѳилѳо-тыкѳыжыгъѳ бысымым.

*Зыздѳзѳкѳыгъѳр
ХЪАУДѳКЪѳ Шыхъамыз.*

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

Къыдызыгъэкырэр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкъ ИофхэмкIэ,
Iэклиб къэралхэм
ащысэурэ тилъэп-
къэгъухэм адырIэ
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкли къэбар жьу-
гъэм иамалхэмкIэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шъхьалэр

ДЭРБЭ
ТИМУР

Редактор
шъхьалэм иапэрэ
гуадзэр
АУЛБЭ Русьлан

Редактор
шъхьалэм
игуадзэр —
пшъэдэкIыжъ
зыхьырэ
секретары
ХЪУРМЭ Хъусен

ПшъэдэкIыжъ
зыхьырэ
секретары
НЭПШЭКЪУЙ
Заур

Редакциер
зыдэшылэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкIыжъ зы-
хьырэ секретары:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъэр:
Урысые Федерацием
хэутын ИофхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкли зэлы-
IэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыпIэ гъэоры-
шланI, зэраушыха-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Зышыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4383
Индексхэр
52161
52162
Зак. 2805

Хэутыным
узшыкIэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗышыкIэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

ТИЗЭУКIЭГЪУ ГЪЭШIЭГЪОНХЭР

ТУТЭ Заур лъэпкъмэ яорэддыу

Адыгэ лъэпкъым
иорэдыло цIэрылоу, Уры-
сыем, Къэбэртэе-Бэлъ-
къарым, Къэрэщэе-Щэр-
джэсым, Адыгэ Респуб-
ликэм янароднэ артистэу
Тутэ Заур иконцерт
шэклогум и 26-м Къэ-
ралыгъо филармониеу
Мыекъуапэ дэтым щы-
клошт.

Тутэ Заур.

Ижыырэ лъэхъаным къышчы-
улагъэу джырэ уахътэ аусыгъэ
орэдхэр Тутэ Заур кьеIох. Дунэе
классикэм хэхъгъэ произведени-
ехэри иконцертхэм ащэжынчых.
Тхьэм къыритыгъэ мэкъэ хэхы-
гъэу илэр зыми фэмыдэу зэхэтэ-
хышъ, псынклэу къэтэшIэжы.

Гум ихыкIырэр, дунаим хи-
лбагъорэр иорэдхэмкIэ къытлгъы-
гъэIэсыхэ шлоигъу. Музыкэр да-
хэми, ымакъэ димыштэштэу е
шIомыгъэшIэгъонэу къыхэкIы.
Ащ фэдэ орэдхэр Заур кьеIох-
хэрэп.

— А орэдхэр сэрэп зиехэр, —
Тутэ Заур еIо. — Сэщ нэмыкIмэ
а орэдхэр арэштэх, нахьышIоу
къалон алъэкIынкI мэхъу.

Нарт лIыхъужьхэм, шIулъэ-
гъум, ныбджэгъуныгъэм, нэ-
мыкIхэм афэгъэхыгъэ орэдхэр
бэшагъэу Заур кьеIох. Анахъэу
тыгу рихьырэмэ ащыщ зэла-
шIэрэ тхакIоу МэшбэшIэ Ис-
хъакъ игушыIэмэ атехыгъэ орэ-
дэу «Адыгэхэр» зыфилоу бусы-
гъэр.

— Усэхэр зыдэт тхылъыр
МэшбэшIэ Исхъакъ къыситы-

гъэу седжэзэ, «Адыгэхэр» шIо-
гъэшIэгъон хъугъэ, орэд хъуштэу
слъытагъэ. Сэр-сэрэу сызэдэ-
Iужьзэ, макъэри къэсыгупшы-
сэу сыфежыагъ, — кьеIуатэ Тутэ
Заур. — Орэдым тамэ зэрсты-
гъэм гушIуагъо къысфехы.

— Дзэм къулыкъур шысхьы-
зэ Тутэ Заур нэIуасэ сыфэхъу-
гъагъ, — еIо Мыекъуапэ щы-
псэурэ Янэкъо Асхъад. — Ма-
къэм Иоф ригъэшIэным пае
орэд къызыщиIошт унэр ымы-
гъотэу уахътэ къыхэкIыштыгъ.
Тэ, иныбджэгъухэм, IэпыIэгъу
тыфэхъуным фэшI пчъэр фэт-
шыты, изакъоу унэм орэдыр
къышыхидзэу бэрэ къыхэкIы-
штыгъ. Макъэр лъэшэу зэрэда-
хэм фэшI урысхэр, украинцэхэр,
нэмыкI лъэпкъмэ ащыщ дзэ-
кIолIхэр шъхьаныгъупчъэм кIэ-
рытхэу едэлущтыгъэх.

Урысые радиомкIэ Е. Салми-
нам зэрищэрэ къэтыным З. Ту-

тэр хэлажъэу бэрэ зэхэсхыгъэ.
Адыгэмэ зэрэщыщыр, лъэпкъ
орэдхэр зэрикласхэр артист цIэ-
рылом Iупклэу кьеIуатэх. Лъэпкъ
шIэжыым зэригъэгумэкIырэр
ищыIэныгъэ къышеушыхъаты.
Дунэе Адыгэ Хасэм изэфэхсэм
ахэлажъэ, Москва дэс тилъэп-
къэгъумэ аIокIэ. Къэбэртэе-
Бэлъкъарым культурэмкIэ ими-
нистрэу Иоф ышIэзэ тиресубли-
кэ къаIоштыгъ. Адыгэу дуна-
им тетхэр нахьыбэрэ зэхэханхэм
пылъ.

Дунаим щашIэрэ ансамблэу
«Ислъамыем» игъусэу концерт-
хэм ахэлажъэу тырихьылIагъ.
Урысыем инароднэ артистэу,
композиторэу Нэхэе Аслъанрэ
Тутэ Зауррэ творческэ зэпхы-

ныгъэу зэдырIэр агъэлъэшмэ,
лъэпкъ искусствэм тапэкли хэ-
хъоныгъэхэр ышIыштых. Адыгэ
Республикэм имэфэкIхэм Тутэ
Заур ахэлажъэзэ, филармонием
идиректор шъхьалэу Хъот Заур,
Адыгэ къэралыгъо университе-
тым иректорэу Хъунэго Рэшыдэ,
Адыгэ Хасэм итхъаматэу Хъэпэе
Арамбий гушыIэгъу афэхъугъэу
тырихьылIагъагъ. Артист цIэры-
лом лъэпкъ гупшысэр игушыIэмэ
ащыпхырищызэ, къэбар гъэшIэ-
гъонхэр кьеIотэгъагъэх. Иорэ
ишIэрэ зэрэзэдиштэхэрэр къыхэ-
щэу Мыекъуапэ концертэу къы-
щитыштым оркестрэу «Русская
удалыр» хэлэжъэшт. Лъэпкъхэм
ямузыкэ пчыхъээхэхэм щызэ-
хэтхышт.

Культурэм, гъэсэнэгъэм, спор-
тым ялофышIэхэм Тутэ Заур ахэт.

СПОРТЫМРЭ ПУНЫГЪЭМРЭ

Италием щыбэнэштхэм ащыщ

НыбжыкIэгъур, адыга-
гъэр, спортыр. Ахэр умы-
гошынхэр нахьышIукIэ
зылгытэрэмэ ащыщ Хъат-
хьохъу Адамэ. Традицион-
нэ ушум хэхъэрэ спорт зэ-
нэкъокъумэ ахэлажъэзэ,
медальхэр къыдыхыгъэх.
Гухэлъэу илэмэ анахъэу
къахыгъэщырэр ригъэжъэ-
гъэ Иофыр лъыгъэIуатэ
зэрэшIоигъор ары. Жьыр
къызыдыкIырэм зигъэзэ-
ныр ишэнэп.

— Адыгэкъалэ сыщапIугъ, —
еIо Хъатхьохъу Адамэ. — Спор-
тым нахъ сишъыпкъэу сыпылгы-
ным фэшI Яблоневскэ, Краснодар
ащызэхашъгъэ еджапIэмэ защыз-
гъасэу уахътэ къысэклугъ. Ситрене-
рыр Батмэн Юр. Спортыр щыIэ-
ныгъэм зэрэщыщыр къытфиIуатэ-
зэ, адыгэ шэн-хабзэхэр зэрэзет-
хъаштхэм, ныбджэгъуныгъэм икье-
жъапIэхэм, нэмыкIхэм ташегъэ-
гъуазэ. Нахьыпэклэ тренерэу Ша-
кир Муратэ сипашъу урым-рим бэ-
наклэм сыпылгыгъ.

— Юр, Урысыем идышъэ
медальхэр заулэрэ къы-
дэпхыгъэх, дунэе турнир-
хэм уищытху ащало. Тра-
диционнэ ушумкIэ дунаим
изэнэкъокъоу Китаим
щыкIуагъэм яцэнэрэ

чыпIэр къыщыпфагъэ-
шъошагъ. Уимедальхэр
зэогъапшэхэ?

— Симедальхэр сэгъэлъапIэх.
Зэзгъапшэхэу уахътэ къызысэклукIэ,
медаль пэпчъ тарихъэу пылгыр
сынэгъу къыкIэуцэ.

— Китаим джэрэз медалыр
къызэрэщыпхыгъэр къэ-
пIуатэ тшIоигъу.

— БэнапIэм нахъ дэгъоу щыз-
гъэфедэрэ Iэр узыштыгъэ. Шъоб-
жыр сымыгъэхъужыгъэу Китаим
сыкIогъагъ. Тикомандэ пэщэныгъэ
дызезыхъэщтыгъэ тренерэу Вла-
димир Васильченкэр къызэрэсэ-
ушъыиштыгъэм ишIуагъэ къысэ-
кIыгъэуи сэлъытэ. Яцэнэрэ чыпIэр

къызэрэдэсхыгъэм изакъоп сы-
зыгъэгъушIуагъэр. Уахътэм ди-
штэу Иоф зыдэсшIэжын зэрэ-
фаер нахьышIоу къызгуры-
Iуагъ. Опыт зилэ спортсменхэм
сакIырыпIыгъэ, силэпэлэсэ-
ныгъэ зэрэхэзгъэхъоштым се-
гупшысэ.

— Традиционнэ ушур
гъэзетеджэмэ икъоу
къагурылорэп.

— Таолу, туйшоу, нэмыкI-
хэри ушум хэхъэх. «Лайтай»
зыфиIорэр ары сэ сызыпы-
лгыр. Ащ боксыр, бэнаклэхэр,
фэшъхъафхэри хэхъэх. СшIо-
гъэшIэгъонышъ, спорт зэнэ-
къокъумэ сахэлажъэ. Спортым
ныбджэгъухэр щысиIэх, адыгэ
шэн-хабзэхэр зэрэзетхъаштхэм
татэгущылэ. Адыгагъэр сыди-
гъуи тэгъэлъапIэ.

— Тыгъэгъазэм и 2-м
Европэм традиционнэ
ушумкIэ изэнэкъокъу Ита-
лием щыкIошт. Ащ ухэлэ-
жъэнэу зыогъэхъазыра?

— Урысыем ихэшпыкIыгъэ
командэ Адыгэ Республикэм
испортсмени 8 рагъэблэгъагъ.
Европэм изэлукIэгъумэ тахэлэ-
жъэшт, гъэхъагъэу тшIырэр Адыгэ
Республикэр ильэс 20 зэрэхъугъэм
фэдгъэхы тшIоигъу.

— Шъуигухэлъхэр къы-
жудэхъунхэу шъуфэтэлэ.

— Тхъауегъэпсэу.
Сурэтым итыр: Хъатхьохъу
Адам.

Сатыр заулэклэ

«Адыифым»
итренер
шъхьал

Мыекъопэ гандбол
бзылгыгъэ
командэу «Ады-
ифыр» суперлигэм
чешIэ. СССР-м
изаслуженнэ тре-
нерэу Виталий Бар-
суковыр «Ады-
ифым» итренер
шъхьалэу агъэнэ-
фагъ.

Португалием
А. Натхьор
кIуагъэ

Урысые Федераци-
ем футболымкIэ
ихэшпыкIыгъэ
командэу 1996-рэ
ильэсым къэхъугъэ
кIалэхэр зыхэт
командэр Португа-
лием кIуагъэ.

Мыекъуапэ щапIугъэ
Натхьо Амир хэгъэгум
ихэшпыкIыгъэ ныб-
жыкIэ командэ рагъэ-
блэгъагъ. Тифутболистхэр
Португалием икомандэ
Iогъогогъо дешIэщтых.

НэкIубгъор
зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТИЛЪ Нурбий.